AÇIK OTURUM

"21. YÜZYILA GİRERKEN DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİ"

Katılımcılar: *Alpay AZAP, Iker BELEK, Eriş BİLALOĞLU, Aydın ÇUBUKÇU, Metin ÇULHAOĞLU, Onur HAMZAOĞLU, İsmail Hakkı KURT, Özlem KURT, Ömer LAÇİNER, Tülin ÖNGEN, Osman ÖZTÜRK, Ata SOYER, Yavuz ÜÇKUYU, Ersin YARIŞ*

YAVUZ ÜÇKUYU: Toplantı düzeni ve içeriğiyle ilgili kısa bir bilgi ile başlayayım. Toplantıyı iki bölüm halinde düşündük; yani bir ara vereceğiz. 2,5 saatlik bir tartışma zamanı öngördük. Tartışma başlığı ve içeriğini telefonla aktarmıştım. Tartışma içeriğine ilişkin bir yazı da göndermiştik ama; toplantıya girmeden önce edindiğim bilgiye göre, postadaki gecikme dolayısıyla pek çoğunun eline ulaşmamış. Bu nedenle az çok içeriğe ilişkin de olacak şekilde bir girişle başlamak istiyorum.

Tartışma başlığımız "21. Yüzyıla Girerken Demokratik Kitle Örgütleri". Bu başlık, yakın bir dönemde seçimden çıkmamız ve seçim sürecinde demokratik kitle örgütlerine yönelik bir tartışma yaşamamız nedeniyle bizim için sıcak bir gündemdi. Buraya katılan hemen herkesin bu tartışma başlığına dair değişik düzeylerde görüşler ürettiğini, çalışmalar yürüttüğünü biliyoruz. Merak ettiğimiz bir konu var: Şimdi 1970'li yılların ortalarından başlayarak kapitalizm, küresel ve neo-liberal politikaların eşliğinde çok ciddi yapısal dönüşümler yaşadı. Bu süre içerisinde 1970'li yılların öncesindeki demokratik kitle örgütü kavramıyla, ondan sonraki demokratik kitle örgütü kavramları arasında ciddi farklılaşmalar oldu. Farklılıkları çok abartmak gereksiz görülebilir ama en azından şu anki durumu görmek, değişiklikler varsa değişikliklerin hangi alanlarda olduğunu belirlemek ve bu belirlemeler ışığında önümüzdeki döneme ilişkin örgütlü yapıların nasıl tahkim edilecekleri, hangi noktalara açılacaklarına dair fikir yürütmek, önümüzü görmek istedik. Yine alanımız itibariyle meslek örgütü olmamız dolayısıyla, Türk Tabipleri Birliği'nin mevcut hukuksal yapısı, hukuksal yapının çizdiği görevler, üyelerimizin profili, üyelerimiz arasında derinleşen eşitsizlikler göz önüne alındığında, meslek örgütümüz alanına yönelik daha spesifik çıkarımlar üretilebileceğini, projeksiyonlar çizilebileceğini, bunun da örgütümüze katkı sağlayabileceğini düşündük. Bu nedenlerle böyle bir "yuvarlak masa" toplantısını yararlı ve zamanında olarak değerlendirdik.

Toplantıda çerçeve konusunda bir ilerleme sağlayabilmek için Metin Çulhaoğlu'ndan konunun tartışılabilecek yönlerine ilişkin bir çerçeve çizmesini önermiştik. Metin Çulhaoğlu'da kabul etmişti. İsterseniz tartışmaya Metin Çulhaoğlu ile başlayalım. Şimdi sözü Metin Çulhaoğlu'na bırakıyorum.

METİN ÇULHAOĞLU: Teşekkür ederim. Şimdi ben bu sunuşu yapmaya çalışırken demokratik kitle örgütleri (DKÖ) kavramından çok, son zamanlarda bu kavramın yerine geçirilmeye çalışılan sivil toplum örgütleri (STÖ) kavramı üzerinde duracağım. Elbette zaman zaman DKÖ olarak bizim daha önceden alışkın olduğumuz kavrama da atıfta bulunacağım. Ama bugün açık söylemek gerekirse Türkiye'de pek çok kişi DKÖ kavramı yerine sivil toplum kuruluşları (STK) kavramını kullanıyor. Her meslek kuruluşu, hiçbir çekince duymadan kendini STK olarak tanımlayabiliyor. 70'li yılları anımsayacak olursak, gazetelerde şöyle haberler okurduk. İşte 64 DKÖ, MC'ye şu uyarıda bulundu; ya da 78 DKÖ bilmem neyi protesto etti biçiminde. Şimdi buna benzer olaylara yine rastlıyoruz; ancak DKÖ kavramının yerini STÖ kavramı kullanılıyor; bir de anlaşıldığı kadarıyla 1970'li yıllarda 50-60'la sınırlı olan sayı STK'lar ile 200'ü falan buldu. Gazetelerde işte 274 STÖ bilmem neyi protesto etti biçiminde -genellikle de anti-laik girişimleri protesto ediyorlar- haberlere çok sık rastlamaya başladık. Ben bu kavramın, sivil toplum (ST) ve STK kavramının, çok özet olarak tarihsel gelişimi üzerinde durmaya çalışacağım ve günümüzde DKÖ kavramının yerini neden STK kavramı almaya başladı, bunun nedenlerine değinmeye çalışacağım.

Burada bir parentez açıp bir açıklık getirmek istiyorum. Bir meslek kuruluşunda siyasi dozajı ya da mesajı çok yüksek olan bir konuşma ya da çerçeve çizmek istemem. Bu anlamda belirli kurallara sınırlara dikkat etmeye çalışacağım. Ama açık söylemek gerekirse, STK ve sivil toplum (ST) kavramını belirli bir siyasal perspektif ekseni

olmadan layıkınca ele almak mümkün değildir. Bu nedenle zaman zaman aşırı siyaset yüklü göndermelerde bulunursam bunun nedeni siyasi manifesto okuma arzusu değil, kavramın ciddi bir siyasi bağlantısı olmasıdır.

Ben bu kavramın tarihsel gelişiminin üç etapta incelenebileceğini zannediyorum: Bunlardan bir tanesi 1800'lü yılların ortaları yani 19.yüzyılın ortalarıdır; diğeri 1900'lü yılların başı ya da ilk otuz yıldır; diğeri de 1980'de başlayan ve 1990'larda daha da kapsamlanan bir süreçtir.

Birinci etaptan bahsedecek olursak, burada kastedilen kişi kuşkusuz Marks'tır ve Marks'ın ST kavramına yaklaşımıdır. Burada çok özet gitmek kaydıyla şunu söylememiz mümkündür. Marks, kapitalizmi kendinden önceki üretim biçimleriyle karşılaştırırken şu temel saptamayı yapar: Feodalizm başta olmak üzere daha önceki üretim biçimleri ve bu üretim biçimlerine içkin sömürü mekanizmaları doğrudan siyasal karekterli ve siyaset belirlenimlidir. Örneğin tarım kesimindeki sömürünün nasıl olacağı yani tarım kesimindeki artı ürüne nasıl el konacağı çok spesifik olarak doğrudan doğruya siyasal mekanizmalarla ve siyasal rollerle belirlenmiştir. Kapitalist üretim biçiminin en belirgin özelliği ise artı-değer sömürüsünü herhangi bir doğrudan siyasal belirleme olmaksızın ST adı verilen toplumun kendi içinde gerçekleşiyor oluşudur. Kuşkusuz kapitalist sömürü de, ya da kapitalist üretim biçimi de son tahlilde siyasal düzlemde -anayasalarda, iş kanunlarında vs ifadesini bulan- belirli kurallara, belirli normlara sahiptir. Ancak bu genel çerçeve dışında spesifik anlamda artı-ürüne el konulmasının artı-değere dönüştürülmesi süreci, siyasetin doğrudan belirleyiciliği dışında, toplumun kendi içinde gerçekleşen bir olaydır. Burada feodal bağlardan kurtulmuş özgür emekle özgür sermaye, sivil toplumda bir karşılıklı sözleşme yapmaktadırlar ve böylece istihdam, işçi-işveren ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Marks, ST kavramını bu anlamda 1845'li yıllara kadar sıkça kullanmış, 1845'den sonra ise kavrama pek az göndermede bulunmuştur. Bana göre bunun nedeni, Mark'ın 1845 yılında, üretim ilişkileri kavramına ulaşmış olmasıdır. Üretim ilişkileri kavramını, ST kavramından çok daha içerikli ve doyurucu bulmasıdır. Marks'ın bir başka özelliği ise şudur: Kendisinin öncülü sayılabilecek olan Hegel, ST ve devlet arasında mutlak bir ikilik, mutlak bir karşıtlık koyarken, Marks'ın ST anlayışında ST ile devlet arasında böyle bir ikilik yoktur. Kapitalist düzen içerisinde devlet, Marks için ST'un bütünleyicisi, ST da devletin bütünleyicisidir.

Şimdi bunu süratle geçtikten sonra ikinci etaba ilişkin en özgün düşünce üretmiş oplan Gramsci'den söz etmek mümkün. Gramsci'nin belli başlı uğraş alanlarından birisi 1917 devrimine ilişkin yorumlarıdır. Böyle bir devrimin, yani siyasal iktidarın fethiyle başlayan, doğrudan doğruya siyasal bir devrimle başlayan devrimlerin, gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinde mümkün olamayacağı, buna karşılık gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinde siyasal devrimden ya da toplumsal dönüşümden önce, muhalif güçlerin, işçi sınıfının ya da sosyalist güçlerin bu ülkelerin ST'larında bir hegemonya oluşturabilecekleri ve bu hegemonyanın ardından henüz devrim olmaksızın, bir siyasal dönüşüm olmaksızın ST'da muhalif güçlerin oluşturacağı hegemonya ile siyasal ve toplumsal dönüşümlerin gündeme gelebileceğini düşünmüştür. Böylelikle Gramsci'nin ST ve ST'dan kurulacak hegemonyaya kendisini önceleyen Marksistlere göre daha büyük ve ağırlıklı bir yer tanıdığını söylemek mümkündür.

İkinci etabı da özetledikten sonra, gündeminiz açısından daha yakından ilgili son 20 yılın gelişmelerine geçmek istiyorum. Hemen belirteyim, ST ve STK kavramları bu iki etapta da yani, Marks'ın ve Gramsci'nin bir takım özgün değerlendirmeleri dışında dünya sol hareketinde, ilerici hareketlerde 1980'li yıllara kadar çok fazla tartışılmamış ve çok fazla taraftar bulmamıştır. Ancak 1980'li yıllarla birlikte, özellikle 1990'dan sonra ST kavramının eskisine göre sirkulasyona çok daha fazla sokulduğuna, çok daha fazla gündemde yer almaya başladığına tanık oluyoruz. Bunun için bir örnek vermek gerekirse, bu iş en fazla nerede konuşulmaya, dillendirilmeye başladı sorusuna bir örnek vermek gerekirse 1980'li yılların başındaki Polonya'daki durumu ele alabiliriz. Burada Batılı ülkeler, Polonya'daki baskıcı, otoriter devlete karşı ST kanalından bir başkaldırı başladığını ve bu başkaldırının başını da bir STK olarak - altını çiziyorum- Polonya Katolik Kilisesi'nin çektiğini dile getirmişlerdir. Özellikle Polonya'daki olaylardan itibaren Batılı literatürde ST kavramı daha sık kullanılmaya başlanmıştır. Bunun hemen ardından 1980'li yıllardan itibaren günümüzde adına neo-liberalizm denilen bir takım politikalar gündeme gelmiştir. -Günümüzde sıradan insanlar bile IMF politikaları, Thacher-Reagan çizgisi olarak atıfta bulunuyorlar. Yine bu dönemde gündeme gelen politikalara neo-liberalizm dışında 3.Yol olarak atıfta bulunanlar da var. 3.Yol, Anthony Giddens adlı bir İngiliz sosyologun da katkılarıyla daha yeni gündeme geldi- Neo-liberal politikalar 3. Yol vs. ile birlikte ST ve STK kavramı giderek daha hızlı yaygınlaşmaya başladı ve hemen hemen Türkiye dahil bütün ülkelerde DKÖ kavramının yerini almaya başladı.

Bizim burada öncelikle üzerinde durmamız gereken konu şudur: STK kavramının bu ölçüde yaygınlaşmasıyla neo-liberal politikaların yaygınlaşması arasında mantıksal bir ilişki ve bağ var mıdır yok mudur sorusunun yanıtıdır. Kişisel kanıma göre ST ve STK kavramının bu ölçüde yaygınlaşmasıyla neo-liberal politikaların yaygınlaşması arasında mantıksal bir ilişki ve bağ vardır. Bağın hangi noktalarda toplandığının bir özetini vermeye çalışacağım. Neo-liberal politikaların neredeyse rakipsiz bir biçimde dünya ölçeğinde yaygınlaşmasının en önemli pratik siyasal sonuçlarından birisi şudur: Geçmişte ulusal kaynakları daha fazla ulusal ölçekte tahsis etme, kontrol etme, yönlendirme imkanlarına sahip olan ulus devletler, küreselleşme süreciyle birlikte, ulusal kaynakların dağılımında, yatırım politikalarında eski serbestilerini büyük ölçüde yitirmişlerdir. Şimdi, ulusal kaynakların bu anlamda ulusal kararlarla ulusal ölçekte tasarruf alanının daralması, geleneksel anlamıyla Batılı liberal demokrasileri ve siyasal partileri de üzerine bastıkları zemin açısından

eritmiş, erozyona uğratmıştır. Pek çoğumuz anımsarız, 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'de siyasal yaşantı ve siyasal tezler çok büyük ölçüde adına bazı iktisatçılarımızın populist dedikleri politikalar temeline oturmuştur. Neydi bu populist politikaların temeli? Siyasal partilerin, yatırımlar konusunda, tarımsal ürünlere destek konusunda, sosyal güvenlik ve ücretler konusunda birbirlerine göre daha çok şey vaadetmeleri, 'ben daha iyisini yaparım, daha fazlasını veririm' anlamında bir rekabet içinde olabilmeleri ve bu rekabet sonucunda vaadettiklerinin en azından bir bölümünü gerçekleştirebilmeleri idi. Bu durum, yani siyasal partilerin ulusal kaynaklar üzerinde tasarruf hakkının görece geniş olduğu bu dönem Türkiye'de aynı zamanda çok partili rejimin temellerini oluşturmuştur. Örneğin DP çıkmıştır, "şunu yapacağım" demiştir ve büyük ölçüde yapmıştır.-Tarımı destekleme politikaları vs- Ardından 1960'lı yıllarda, adına ithal ikamece sanayileşme modeli dediğimiz model gündeme gelmiş ve bunun dolaylı bir uzantısı olarak sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi ortaya çıkmıştır. Türkiye'de üretilen dayanıklı tüketim maddelerinin geniş bir alıcı bulabilmesi için, belirli ücret politikaları ve sosyal güvenlik politikaları izlenmiştir vs vs. 70'li yıllarda da bu politikalar devam etmiştir

Genel olarak bu politikalar siyasi partilere belirli bir reel zemin üzerinde rekabet etme olanağı tanıyordu ve bu anlamda siyasal partiler bu yetenekleri ve yetkileriyle başat rol oynuyorlardı. Ancak daha sonra, 24 Ocak kararları ve Özal dönemiyle birlikte Türkiye uluslararası kapitalizmle eklemlenme sürecinde çok daha farklı bir ekonomik politikalar zincirini uygulamaya başlamıştır. Bu ekonomik politikalarda ülkenin dış pazarlarda rekabet gücü -competitiveness-, rekabet gücünü sağlayacak verimlilik, üretim, istihdam vs süreçlerinde esneklik; giderek ön plana çıkan ne olursa olsun, hangi ideolojik ve siyasi arka plana sahip olursa olsun bütün siyasi partilerin kaçınılmaz biçimde benimseyip uygulayacakları normlar, kurallar haline gelmiştir. Şimdi böyle olunca, siyasal partilere "ancak bunu bunu yapabilirsin, bunu bunu yapamazsın, bunun dışında seçeneğimiz yoktur" dayatması siyasal partileri son tahlilde uygulayacakları ekonomik politika açısından giderek birbirine benzeştirmiştir.

Bugün dikkat edecek olursak, işte birisi faşist olarak bilinir, diğeri demokratik solcu olarak, bir diğeri merkez sağcı olarak bilinir; bugün koalisyonu oluşturan bu partiler IMF politikaları konusunda, sosyal güvenlik politikaları konusunda ve buna benzer konularda hemen hemen tam bir görüş birliği içindedirler. Bunun konumuzla ilgisi şurada: Siyasal partilerin birbirine daha çok benzeştikleri için kitlelere kendilerine özgün mesajlar veremeyecek duruma gelmeleri, artık belirli mesleki grupların -doktorlar, çiftçiler, mühendisler, küçük esnaf, zanaatkarlar vs- siyasetin boşalttığı bu alanda kendi özel taleplerini ileri sürmeleri için nesnel bir zemin yaratmıştır. Böylelikle meslek odalarından tutun, sendikalara oradan da küçük üreticilerin örgütlerine, buna benzer başka kuruluşlar, siyasetin, geleneksel anlamda siyasetin boşalttığı bu alanda tırnak içinde STK olarak bugün uygulanan politikaları şöyle ya da böyle eleştirmeye başlamışlardır. Bu alan genişlemesi, yani siyasal partilerin boşalttıkları alanın tek tek spesifik mesleki gruplar tarafından doldurulmaya başlanması, ST ve STK söylemini daha da tetikleyen, bu söylemi yaygınlaştıran bir etmen olmuştur. Genel çerçeve budur.

Bu çerçevenin dışında bir başka noktaya daha değinecek olursak, özellikle 80'li yıllardan sonra gelişmiş kapitalist ülkelerin dış kalkınma yardımlarında belirgin bir eğilim içine girdiklerini görüyoruz. Bu ülkelerin gerek devlet tarafından gerekse donör kuruluşlar tarafından yapılan yardımlarında şu husus özellikle ön plana çıkmaktadır: "Biz bu yardımları doğrudan doğruya gelişmekte olan ülkenin merkezi hükümetine yaptığımız takdirde, bu ülkelerin merkezi hükümetlerindeki çürüme ya da yolsuzluk nedeniyle sağladığımız, verdiğimiz fonların yerli yerinde kullanımı olasılığı giderek zayıflamaktadır. Biz yabancı kuruluşlar olarak devlet mekanizmalarını, bu fonların nasıl kullanıldığını doğrudan doğruya denetleyemeyiz; o nedenle bu tür dış yardımları, kalkınma yardımlarını çok daha şeffaf olan, üzerinde çok daha kolay denetim sağlayabileceğimiz STK'lara verelim" düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Bu durumu, Türkiye'deki insanlar da aptal değildir, nereden ne geleceğini iyi bildikleri için "işte biz de STK'yız, şu ya da bu alanda kalkınmaya yönelik bir proje oluşturalım; gelsin AB fonları, gelsin donör kuruluşların fonları" biçiminde kullanmaya başlamışlardır. İşte 70'li yıllarda sayısı 60'larda kalan DKÖ'lerin sayısının daha sonra ad değiştirerek STK olarak 200'lere çıkmasının nedenlerinden birisi de budur. Çünkü bu kuruluşlardan bir kısmı -bazılarını tenzih ediyorum elbette- STK olarak yabancı ülkelerden fon alabileceklerini görmüşlerdir ve bu nedenle belki kendi aralarında biz STK'yız demeyen insanlar yabancı heyetlerle konuşmalarında "biz STK olarak şunu istiyoruz bunu istiyoruz" diyebilmektedirler. Bir diğer etmen budur. Yani 80'li yıllardan sonraki kalkınma yardımlarında Batı Avrupa başta olmak üzere gelişmiş kapitalist ülkelerin yaptıkları tercihler dolayısıyla da STK söylemi yaygınlaşmıştır.

Bir üçüncü açıklama ise şöyledir: Devletin özellikle küresel ve neo-liberal politikalarla dönüşümü denilen bir olgudan söz edilebilir. Burada devlet, eskisi gibi yatırımcı, regülasyoncu, herşeye burnunu sokan bir kuruluş olmaktan çıkacak, kendini uluslararası rekabet süreçlerine uyabilmesi için gerekli makro katkılar yapmakla sınırlandıracaktır. Devletin eski ekonomik işlevlerinin bir ölçüde daralması ortada bir boşluk bırakmıştır. Bu boşluğun DKÖ ya da güncel yaygın deyimiyle STK'lar tarafından doldurulabileceği düşünülmüştür. Şöyle de söylenebilir. Devlet, sosyal devlet olmaktan ne ölçüde çıkarsa; istihdam yaratma, işsizlik sigortası buna benzer sosyal politikalardan ne ölçüde uzaklaşırsa ortaya çıkan boşluğu meslek grupları kendi öz örgütlenmeleri ile dolduracaklardır. Örneğin kredi politikaları küçük çiftçiden yana değilse, küçük çiftçiler kredi alabilmek için dokuz doğuruyorlarsa, tarım kesimizdeki krediler daha çok büyük kuruluşlara gidiyorsa o zaman küçük çiftçiler kendi aralarında kooperatifler biçiminde ya da başka biçimde örgütleneceklerdir. Paradoksal bir deyim de olsa köydeki

STK'lar olarak devletin kredi politikaları üzerinde, bankaların kredi politikaları üzerinde bir baskı unsuru oluşturacaklardır. Yani eskiden DKÖ olarak örgütlenemeyen köylüler, bugünkü koşullarda ST örgütü olarak belirli bir baskıda bulunacaklardır. Buna benzer şeyler başka meslek grupları için de başka topluluklar için de söylenebilir.

Şimdi burada konunun ekonomik ve daha pratik açıklamaları yanında bir başka yönüne de değinmek gerekir. Şu çok açık bir gerçek olarak ortadadır. Başlarken siyasi mesajı ya da dozajı yüksek şeyler söylersem mazur görün demiştim, o da şudur: Genel olarak solun, sosyalizmin 1980'li yıllardan sonra uğradığı prestij kaybı ve kendine olan güvenini yitirmesi de radikal toplumsal ve siyasal dönüşüm perspektiflerini büyük ölçüde geri plana itmiştir. Radikal toplumsal ve siyasal dönüşüm perspektiflerinin ikinci, üçüncü, dördüncü hatta daha da geri planlara düşmesi insanları verili düzenin küçük sınırları içinde ekonomik ve demokratik haklar nasıl korunabilir kaygısına itmiştir. Verili düzen içerisinde ekonomik ve demokratik haklar nasıl korunabilir, nasıl geliştirilebilir düşüncesinin başat düşünce haline gelmesine yol açmıştır. Şimdi, elbette bunun reel bir yanı vardır. Böyle diyen insanları, şu ya da bu davadan vaz geçtikleri için eleştirmek bir yerde haksızlık olur; ancak bu durumun teorik formülasyonu Batılı bazı akademisyenler tarafından hemen yapılmıştır. Bu formülasyonun örneğin John Keane gibi akademisyenler tarafından temsil edilen biçimi şudur: Toplumun devrimci ve radikal dönüşüm imkanlarının büsbütün yok olduğu, gerçekliğini yitirdiği koşullarda yapılabilecek tek iş; devlet ST ikilemi içerisinde, STK'ların güçlenmesi ve ST alanının devlet üzerinde baskı oluşturan bir demokratik denetim mekanizmasına dönüştürülmesidir. Önerilen ve teorik formülasyonu yapılan budur. Burada dikkat ederseniz artık toplumun radikal ve devrimci dönüşümü gibi bir proje büsbütün bir kenara itilmiş, yerine devlet ST ikiliği konmuştur. Bu ikilik -sözcüğün altını özellikle çiziyorum- çünkü ikilik dediğimizde arada bir mesafe olduğunda bunları kategorik olarak ayrı yerlere yerleştirdiğinizde devletin, siyasal anlamda devlet iktidarının fethi diye bir olgu da gündemden düşmektedir. İlanihaye varolacak, belki alanı küçülecek bir devlet bir kenarda kalacak ama ilanihaye aynı niteliğiyle var olacaktır. Bunun yanında alanını genişleten ve devlet üzerinde baskı oluşturan STK'lar olacaktır ve bu ST, işte değişik meslek grupları kendi çıkarlarını savunarak genel devlet politikalarında kendi çıkarlarına aykırı olan yanları eleştirerek belirli bir baskıda bulunacaklardır.

Son olarak -genel bir çerçeve oldu; zaten başka türlü olması da mümkün değildi- bana ilginç gelen bir iki noktayı anekdot olarak aktarıp bitireyim. Bir kere köylerde ST olması, STK'ların olması bana garip gelen bir söylem ama ST söylemine meraklı insanlar köylerdeki, kırsal alandaki kuruluşları da STK olarak rahatlıkla niteleyebiliyorlar. Bir tanesi bu. İkincisi günümüzde başta medyanın, ama Türkiye söz konusu olduğunda medyayla birlikte özellikle devletin, bırakın kamusal alanı özel alanı bile bu ölçüde domine ettiği, kolonileştirdiği bir durumdan şikayet edildiği bir ortamda şikayet sahiplerinin aynı zamanda bu kadar çok ST'dan bahsetmeleri bana göre bir çelişkidir. Çünkü bu kadar büyük bir medya ve devlet hegemonyasının olduğu bir ülkede eğer bu yakınmalar gerçekçiyse bir ST'dan söz etmek abes kaçar. Üçüncüsü, ST söyleminin çok cazip bir söylem olduğunu ve bu cazibenin sadece sola yönelik olmadığını da belirtmek gerekir. Örneğin bugün Cumhuriyet gazetesinde okudum; Urfa'daki Harran Üniversitesi'ne biraz Atatürkçü ve laik bir rektör gelmiş galiba. Büyükburç soyadlı sanıyorum. Rektör üniversitede birtakım ilerici tedbirler almış. Üniversite kampüsünün bazı bölümlerinde belli vesilelerle alkollü içki veriliyormuş. Urfa'daki ne kadar tarikatçi ya da dinci olarak bilinen kuruluş varsa hepsi rektörün tavrını eleştiriyorlar ve eleştirirken "Biz Urfa'daki STK'lar olarak bu antidemokratik uygulamaları protesto ediyoruz" diyorlar. Bir de "Vatan Millet Pragmatizm" adıyla Metis yayınlarından çıkan bir kitap vardı. Orada Ayvaz Gökdemir ballandıra ballandıra ve herhangi bir solcudan hiçbir farkı olmayan biçimde ST güzellemesi yapıyordu. Son bir anekdotta şu olabilir. Hep bu örneği veririm. Bundan 2-3 yıl kadar önce 28 Şubat'ın heyheyli zamanlarında Beşiktaş'a Süleyman Seba'ya alternatif olarak bir başkan adayı çıkmıştı. İhsan Kalkavan. Kalkavan'ın tarikatlarla ilişkisi olduğu söyleniyordu. Gazetelerde başta 68'liler Birliği Vakfı olmak üzere sayısını hatırlamıyorum 43 ya da 53 STK'nın Süleyman Seba'yı desteklemek için ziyaretleri haber oluyordu. Süleyman Seba'nın da emekli bir MIT görevlisi olduğunu anımsayacak olursak, Türkiye'deki STK'nın zaman zaman MİT'çilerden yana tavır koyabildiğini görmüş oluyoruz. Benim aktaracaklarım bunlar.

YAVUZ ÜÇKUYU: Çok uzun ve hoş çerçeve için teşekkür ediyorum. Kavramın tanımından, tarihsel gelişiminden, dünyadaki genel eğilimler, Türkiye özneli, TTB özeli daha doğrusu meslek kuruluşları özeline kadar zengin ve değerli bir çerçeve oldu. Bu çerçeveden aklımda kalan belki de en önemli vurgu, kapitalist üretimin özellikle kriz döneminden sonra içerdiği nesnelliklerin bir noktada kitle örgütlerine yansımış olduğudur. O nesnel dinamikleri ortaya koyan bir açılış oldu. Toplantının bundan sonra yürüyüşüne ilişkin, Yayın Kurulu olarak belirlediğimiz ve benim toplantıyı açışta unuttuğum bir eğilimimiz vardı. Buna göre Yayın Kurulu üyeleri olarak daha çok dinleyici kalmayı ve konuklarımızdan başlamayı uygun bulmuştuk. Bundan sonra söz sırası olmaksızın isteyen katılımcının doğrudan söz almasıyla tartışmayı ilerleteceğiz. Ömer Laçiner, siz devam etmek istermisiniz?

ÖMER LAÇİNER: Devam etmek isterim ve tartışmamız lazım. Böyle bir sunuşu önceden bilseydim daha hazırlıklı olurdum. Kapitalizmden ve onun tarihinden bahsediyoruz. Kapitalizmin gelişme, kendi içinde evrimler geçirme safhaları içinde toplumun, ST ve DKÖ'nün kapitalist iktisat tarafından belirlenmemesi imkansız. Ama bence eğer STÖ ve DKÖ'lerden ve bunların fonksiyonlarından söz ediyorsak daha spesifik alandan konuşmak lazım. Bunların dilinden konuşmak gerekiyor. Bu iktisat dili. Artık değerin

nasıl paylaşıldığı, neye göre paylaşıldığı mekanizmalarıyla bunların ilişkisi yok mudur; vardır şüphesiz ama burası daha spesifiktir. DKÖ dediğimizde -bugün ST demek daha yaygınlaştı doğru- doğrudan doğruya artığın paylaşımıyla ilgili olmayan alanlarda faaliyet gösteren sürüyle kurum var. Metin demin STK için 200'ün üzerinde dedi. Geçenlerde bir vesileyle baktım vakıf olarak 5000 tane vakıf var. Bunlara da STK denilebilir. Yani önüne gelen STK oluyor.

ÖMER LAÇİNER: Türkiye, her zaman olduğu gibi kendi üretmediği kavramları bozmada üstat bir ülke. Deniz Baykal 28 Şubat'ta ordu da STK gibi davrandı diye laflar edebildi, bu saçmalık bile eleştirilmedi, yapan rezil edilmedi. Ama sağlıklı bir tartışma yapacaksak, ST ya da DKÖ kavramının bozuk kullanımını veri almamalıyız. İkincisi ben olsam bu kavramların salt ekonomiyle bağlantısını kurmakla yetinmez, sosyal, siyasal bir ölçüde de kültürel alanla bağlantısını kurardım. Çünkü sivil toplum örgütü dediğimiz olgu toplumsal hayat ve düzenin bu boyutları ile ilgili. Temel özelliği bu.

Metin'in konuşmasında benim izahını bulamadığım bir nokta var mesela. Dendi ki, STK'lar artıyor. Fakat biz aynı süreç içinde sendikaların güçten düştüğünü de görüyoruz. Metin, partilerin tabanlarının erozyona uğramasında bence doğru şeyler söyledi. Bu olgunun başka sebepleri de vardır elbette. Bunlara şu bağlamda değinilmeyebilir ama bu olguyu bütün dünyada sendikaların ciddi biçimde erozyona uğradıkları, etkisizleştikleri olgusuyla birlikte ele almak, düşünmek zorunlu bana göre. Buna zannediyorum Tabipler Birliği dahil, Türkiye'de üyelerinin doğrudan mesleki ve ekonomik çıkarlarıyla ilgili kuruluşların güç, etkinlik kaybı olgusu da eklenmelidir. Şimdi Türkiye'yi bilenler, 1970'li yıllardaki mühendis odalarının ya da tabip odalarının etkinliğini bilenler -tabip odaları mühendis odalarına göre daha az etkinlik kaybına uğradı- için etkinlik kaybı gayet belirgindir. Mühendisler halbuki ciddi bir işsizlik sorunuyla karşı karşıyalar. Doktorlar da yine aynı şekilde. İşsizlik tehditi çok daha ağır çok daha yakıcı ama buna rağmen sendika ve buna benzer kurumlara içşiler tarafından rağbet de yok. Türkiye'ye bakmayın; başka yerde kanuni engeller benzeri şeyler de yok. Buna rağmen sendikalardan kaçış, bireysel olarak kendi ekonomik ve sosyal haklarını elde etme eğilimi hemen her yerde baskın hale geldi. Bunu önlemek için başvurulan "klasik" çabalar sonuç vermiyor. Kanımca liberalizm ve sosyalizm aynı ananın çocuklarıdır. Aynı mantaliteden çıktılar; aydınlanma çağının felsefesinden etkilendiler. İkisinin de temel referans noktaları oldukça benzer. Yani ikisi de teknik ve bilimsel ilerlemeden yana, ikisi de son amacın bir toplumsal mutluluk düzeyi olduğunu söylüyor. İkisi de aşağı yukarı başarı ve başarısızlık derecesini benzer kıstaslarla ölçerler. Yani özgürlük, eşitlik ve kardeşlikle. Gerçi her birinin öncelikleri farklı ve bu değerlerin tanımında önemli "nüans"larla birbirlerinden ayrılıyorlar çok ciddi ama "klasik" liberalizmin toplumsal insani ve etik bir kaygıdan, değerlerden yoksun olduğu söylenemez. Ama Adam Smith ya da Ricardo'nun ekonomik politik kitaplarına bakın. Adam Smith'in kitabının ilk 1/3'ü etik bölümdür. Yani bir etik kaygı vardır; mutluluğun bir aracı olarak görür, başlıbaşına bir amaç değil, oysa neo-liberaller ya da monetaristlere baktığımızda bunların insana topluma dair kaygılarının olmadığı apaçık görülür. Thacher mesela şöyle bir şey söyledi: "Toplum dediğiniz şey yoktur. İnsanlar, bireyler vardır". Bunlar da sadece "çıkar"ları, kar, kazanç hırslarıyla ele alınırlar.

Bizler burada, özel hayattan, toplumsal hayattan, sivil hayattan, devletten bahsediyoruz. Marksta kavramlar anlatıldığı şekilde. Ama sonradan kavramlarda epey değişiklikler oldu. Yeni kavramlar eklendi Kamu örneğin Türkiye gibi çok özel devlet geleneği olan ülkelerde devlet kamu arasındaki ayrımı vurgulamak son derece önemli. Çünkü burada devlet kamuyu zaptetmiş, onun özerkleşmesini sürekli önlemiştir. Oysa devlet hizmeti ile kamu hizmeti ayrıdır. Ama Türkiye'de bu ayrım hiçbir zaman olmadığı için, kamusal alanın kuralları devlet tarafından konulduğu için; kamusal görev, kamusal hizmet vb. dediğimizde devlet hizmetiyle karışmış yani devlet kamusal alanı işgal etmiştir. Oysa birçok ülkede kamusal alan diye devletten ve bireysel hayatlardan ayrı bir alan vardır. Türkiye'de görevleri kanunla belirlenmiş TTB, TMMOB gibi kuruluşlar kamusal alanda hizmet veriyorlar. Bir devlet kuruluşu değiller; ama kamusal görevleri var. Kendi meslek alanlarının ilgili olduğu konularda yetkileri var. Dolayısıyla bir devlet hizmetinden, bir özel hizmet ve işlerden bir de kamusal hizmetlerden, ürünlerden söz edilebilir.

Neoliberalizm, devleti çekirdek devlet ve görevlerine indirgemesine paralel olarak yanında devleti kamusal görev ya da kamusal kaygılarla üstlendiği sosyal devlet gibi bütün mekanizmalarından arındırmak istiyor. Kamusal diyebileceğimiz sağlık, eğitim, ulaştırma ve haberleşme gibi alanların kar, özel teşebbüs alanı olmasını savunuyor. Aslında bence kavga devletin daraltılması, STK'ların şöyle ya da böyle olması kavgası değil, kamusal alanın yok edilmesi kavgası.

Şimdi 80'lerde neoliberalizmden türeyen hiçbir ahlaki kaygısı olmayıp, doğrudan rekabet, verimlilik gibi iktisat terimleriyle düşünen ve siyasi, ahlaki, kültürel tüm kararların o ölçütlere göre alınması gerektiğini söyleyen bir zihniyet dünyası egemen oldu. Bu zihniyetin, nasıl bu kadar kolaylıkla egemen olabilmesinin en başta gelen nedeni sosyalist hareketler ve sosyalist deneylerin çökmüş olmasıdır. Konumuz açısından bunun önemi şurada: Sosyalist deneylerde özerk bir kamusal alan oluşmadı. kamusal alan devletleştirilmişti. Dolayısıyla neoliberal saldırının kamuyu bu kadar kolaylıkla berheva edebilmesinin, yıkabilmesinin en önemli gerekçesini o deneyler vermiş oldu.

Şimdi radikal önerilerden falan söz ediyoruz. Bence ilk adım kamusal alan ve hizmet kavramlarını sahiplenmek; kamusal işlerin etkinliğini, kamusal iş etiğinin itibarını yükselten bir "model" sunabilmektir.

DKÖ eskiden daha çok solun kullandığı bir tabirdi. Metin'in verdiği komik örneklerin pek çoğunu 70'lerde DKÖ sıfatıyla ortaya gelen örgütlerde de görürdük. Türkiye, özellikle bu tür kurumlar, işleri laçka etmek bakımından bayağı yetenekli bir ülke. 70'li yıllardaki DKÖ'ler belirli bir siyasal projeye daha yakın kuruluşlar oldukları için, solun projesine yakın oldukları için onlarla aynı mecra içindeydiler. DKÖ'lerdeki seçim mücadelelerini herkes hatırlar. Solcuların alanıydı DKÖ'ler. Dolayısıyla solun genel olarak prestij kaybından ya da çöküşünden ister istemez DKÖ'ler de etkilendiler. Fakat garip bir şey, aradan 80'den beri 20 yıl geçti, yeni okullar kuruldu, TTB'ye TMMOB'a yeni mezunlar geldi ama oralardaki solcuların egemenliği kırılmadı. Çok az istisnalar hariç. Çünkü yeni kuşaklar kamusal görev yapan kuruluşlarla ilgilenmiyorlar. O kesimde yaygın hayat felsefesi için belki TTB'nin koyduğu deontolojik kurallar ya da mesleki pratiğe ilişkin kıstaslar, ayak bağı olarak görülüyor.

Neoliberalizm, her bireyi hangi meslek içinde yer alırsa alsın meslektaşıyla rekabete sokarak birbirinden uzaklaştırdı. Firmalar arasındaki rekabet, bireyler arasına da taşındı. Şimdi herhalde ayda 50 milyar kazananın yanında, 150 milyona çalışmak zorunda olan doktorlar var. Hepsi tıbbiyeyi bitiriyorlar. Belirli bilgi ve zeka düzeyinde aynı işi yapanlar arasında ciddi bir gelir farkı oluştu. Bu durum aşağı yukarı mühendisler arasında da, avukatlar arasında da böyle.

Yani TTB, TMMOB, TBB gibi örgütlerin mensupları arasında ücret skalası aşırı genişledi. Örgüt mensuplarının arasında da bu tarz bir rekabet olduğu zaman insanlar toplu çıkar ve haklarından çok bireysel çıkarları gerektirdiğinde meslek örgütleri ile ilgileniyorlar. Burada tartışmamız gereken şu olmalıdır; Nasıl olurda yeniden biz kamusal, kolektif kaygıları olan kuruluşları, toplumsal hayatta etkili olan kuruluşlar haline getirebiliriz. Bence sadece iktisadi motifler ve saikleri değil, insani, ahlaki, toplumsal motifleri harekete geçirebilmekle olur ve yani günümüz manzarasında veri sayan hareketle zihniyeti neoliberal felsefeyi tartışma gündeminin ortasına getirmek şarttır. İktisattan hareketle gidilecek bir yolun olduğunu pek sanmıyorum. Temel inancımdır bu. Kapitalizmin ve dolayısıyla neoliberalizmin dili iktisattır çünkü o dilin içinden sadece eleştiri yapılabilir. Sadece bir durumu kendi dilinden teşhir edebilirsiniz. Ama gerçek bir alternatif üretemezsiniz. Bir şey daha ekleyeyim. Dünün liberal ya da kapitalistine "bu kadar sömürü olur mu? Dediğinizde utanabilirdi. Herşeye rağmen ahlaki toplumsal bir kaygısı vardı. Çünkü şu safada o da bitti. Şimdi her şey Marx'ın Manifesto'da söylediği gibi çıplak. Bu noktaya geldik. Bu da iktisadın çırılçıplak dilidir. Bu dil sadece kendini üretir asla alternatifini değil.

YAVUZ ÜÇKUYU: Teşekkür ediyorum. Tabii ki tartışma serbest ilerleyecek. Ama tartışma kapitalist ekonomi, devlet ve siyasetin yapısı ve aralarındaki ilişkilere kaydı biraz. Tülin Öngen'in ise özellikle devlet ve siyaset üzerine çalışmalarını biliyoruz. Sanıyorum katkıları olabilir.

TÜLİN ÖNGEN: Ben Metin'in ve Ömer'in konuşmalarından yola çıkarak birkaç şey söylemek istiyorum. Önce, eteğimizdeki taşları dökmekle işe başlasak daha iyi olacak. Bir kavram kargaşasının varlığından söz edildi; sanki kavramlar yerli yerine oturtulsa, sorun çözülmüş olacak gibi bir izlenim doğdu. Oysa, bir kavram enflasyonu olduğu için mi sorun var, yoka sorun olduğu için mi böyle kargaşa ile karşı karşıyayız, bunu yanıtlamamız gerek.

Bence, konu kavramlar dünyasının ötesinde daha temel bir sorunsalla ilişkili. Yani ST yerine DKÖ kavramını kullandığımızda dahi sorun yerli yerinde duruyor olacak. Eskiden bu kadar çok kavramla karşı karşıya olmadığımız, dolayısıyla daha az kavramla konuştuğumuz için sorunun pek farkında değildik galiba. Ayrıca, siyasetin dili kadar işleyiş tarzı, yani siyasetin meşruiyet zeminleri de farklı olduğu için, meseleleri çok başka bağlamlarda tartışıyorduk. Şimdi ise, siyasetin meşruiyet zeminleri değiştiği için yeni ve farklı kavramlara başvurma ihtiyacı doğuyor.

Bir kere, ister DKÖ, ister ST diyelim, her ikisinde de toplumsal dinamizmi ve mücadeleyi emek nosyonundan ve politik sınıf mücadelesi perspektifinden uzaklaştıran bir yaklaşımın izleri vardır. Yani, DKÖ, ST'dan daha masum bir kavram değildir.

İkincisi, Ömer'in önerdiğini yapacak olursak, yani iktisat dilinin dışında başka bir dil aramaya yönelirsek, tam da işaret etmek istediğim türden bir tuzağa düşmüş olmaz mıyız? Kapitalizmin dilinin giderek tamamen iktisadi bir dile dönüştüğü doğrudur. Ayrıca, bu dille kendimizi sınırlamamızın elbette tehlikeli yönleri vardır. Çünkü meseleleri teknik-iktisadi çözümlemeler düzeyinde ele almaya zorlanırız, indirgemeci bir bakış açısına teslim oluruz. Ancak, tümüyle iktisat diliyle konuşmaktan vazgeçtiğimizde de, bu kez bizi başka tehlikeler beklemez mi? Örneğin, iktisadi özünden, yani sömürü olgusunun gerçekliğinden bağımsız bir siyasal analiz ve çözüm arayışı, bizi Metin'in çok iyi özetlediği gibi sivil toplumculuğun tuzağına düşürmez mi?

Öte yandan kapitalizmin iktidasi dilinin öne çıkmasıyla, sömürü olgusu, siyasal, ideolojik ve estetik açıdan makyajlanmaya daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Bu, bir bakıma sorunun iktisadi özünün gizemlileştirilmesini sağlamakla birlikte, başka bir açıdan da kapitalizmin iktisadi diline teslim olmamış başka bir iktisata -ki, bu marksist politik iktisattır- ve o iktisadın diline, o dilin yardımıyla kapitalizmin çıplak özünün teşhir edilmesine duyulan ihtiyacı artırmıyor mu? Tabii bu ihtiyacın karşılanmasının koşulları vardır. Eğer, marksist politik iktisat dilinin zengin dağarcığında zaten mevcut bulunan kavramlar güncelleştirilerek sorunlara uyarlanabilirse, hem burjuva iktisat dilinin sığlığı ve tehlikeleri aşılabilir, hem de bu doğrultuda geçerli siyasal mücadele zeminleri yaratılabilir. Söylemek istediğim, iktisat dilinden tamamen vazgeçmek veya onu tümden reddetmek yerine burjuva politik iktisadının dilini ve onun meşruluğunu sorgulamamızdır. Örneğin, ST ya da DKÖ gibi özünde burjuva politik

ikstisadına ait kavramlar yerine, sınıfsal aidiyetlere, kimliklere ve örgütlenmelere referans veren, yani sınıfsal belirlenimleri veri alan kavram ve stratejiler aracılığıyla siyaset yapmayı tartışmak daha yararlı ve anlamlı olur.

Bu noktada kısa bir parantez açmak istiyorum. Kapitalist toplum, bundan önce başka hiçbir toplumsal formasyonda görülmeyen bir örgütlenme tarzı ve devlet modeli yaratmıştır. Örneğin, feodal üretim tarzına dayanan toplumlarda ekonomi-siyaset veya siviltoplum-siyasal toplum ayrımları yoktur. Ekonomi, toplumsal ilişkilerin içine gömülüdür ve monarkın siyasal gücü ekonomik gücüne, yani devlet içinde belli bir parsele sahip olmasından kaynaklanır. Oysa kapitalist toplumun özgüllüğü, ki bu aynı zamanda kapitalist devletin de tarihsel özgüllüğüdür, siyasal alanla ekonomik alanın ayrı ayrı örgütlenmesidir. Öyle ki, kapitalist üretim tarzında devlet, ilke olarak, siyasal alan içinde yer alır ve doğrudan ekonomik alana müdahale etmez. Devlet, ancak pazar koşullarını güvence altına alır ve birikimin sürekliliğini sağlamak üzere belli görevleri yerine getirir. Burada devletin 'göreli özerkliği' dediğimiz olgu, yani devletin doğrudan egemen sınıfın birebir aracı olarak iş görmesi, toplumsal bütünlüğü ve düzeni sağlamak üzere başka işlevleri de yerine getiriyor olması, bizzat devletin sınıf egemenliğini sağlamasının ve yeniden üretmesinin ön koşuludur. Devlet, bunun için, bazen egemen sınıfın çıkarlarıyla kısa vadede çelişen bazı politikalar da uygular; bu, yığınların zor düzenine onay vermesi için zorunludur. Yani kapitalist devlet, yalnızca zor aygıtından ibaret değildir. İşte, ekonomi ile siyaset veya sivil alan ile siyasal alan arasındaki ayrım, egemen sınıfın toplum üzerinde hegemonyasını kurabilmesi için şart olan bir toplumsal örgütlenmenin sonucudur ve kapitalist devlet, ideolojik devlet aygıtlarını kullanarak, aynı zamanda bir hegemonya aracı olarak iş görür.

Benzer biçimde kamusal alan ile özel alan arasındaki ayrım da kapitalist topluma özgüdür. Başlangıcında kamusal alan, 'edebi kamu' diyebileceğimiz türden bir alandan ibaretti. Özel alandan ayrı ve onun karşısında varlığı olan bu alan içinde toplumun entelektüel ve sosyal elitleri, cafelerde bir araya gelerek, edebi, politik, felsefi tartışmalar yaparak toplumun siyasal, ideolojik, moral, estetik yeniden üretimini gerçekleştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunurlardı. Buna karşılık eğitim, sağlık başta olmak üzere pek çok faliyet, özel alanının, yani ailenin işlevleri arasında yer alırdı.

Şimdi, kapitalist toplumun bu örgütlenme tarzında son yüzyılda kapitalist devletin dönüşümüyle birlikte önemli değişiklikler gerçekleşti. Örneğin refah devleti formu ile devletin ekonomik alana müdahaleleri arttı. Benzer biçimde daha önce özel alanın sınırları içinde kalan (ailenin veya cemaatlerin yerine getirdiği) pek çok görev kamusal alanın (devlet hizmetlerinin) kapsamı içine girdi.

İşte, DKÖ veya ST gibi örgütlenmeleri ve bunlara dayanan siyasal pratikleri, kapitalist devletin ve kapitalist toplumsal formasyonunun dönüşümünden bağımsız değerlendiremeyiz. Devletin ekonomik alana müdahalesinin artması ile, kapitalist devletin orjiinal formuna aykırı olan ve sınıf egemenliği açısından da bazı pürüzler içeren bir durum ortaya çıktı. Bizzat burjuvazi, bugün neo-liberalizm söyleminde açıkça dile geldiği gibi, 'ekonominin siyasetten arındırılması'nı talep etmektedir. Benzer bir şikayet, kamusal alan ile özel alan arasındaki ayrıma ilişkin olarak da dile getirilmektedir. Bunun da 'devletin toplumsallaşması' veya 'toplumun devletleşmesi' olarak nitelendirildiğini biliyoruz. Tüm bunlar, devletin toplumda sınıf egemenliğini tesis için görmesi gereken işler açısından bazı sorunlarla karşılaştığına işaret etmektedir.

Öyle ki, şimdilerde rüzgar, "devletin küçültülmesi", "yerelleşme", "yönetişim" gibi kavramlarla ifade edilen iktidarın desantralizasyonu, iktidar ilişkilerinin mikrolaşması ve gücün parçalanması yönünde esmektir. Bu eğilimin ürünleri bir yanda NGO'lar, STK gibi oluşumların moda olması, öte yanda toplumda 'cemaatsel' ilişkilerin gelişmesi, yani toplumun "kabilileşmesi"dir. Bu gelişme, hem kapitalizmin yeniden yapılanmasının bir sonucudur, hem de onun bir gereğidir. O halde, ST kavramı veya sivil toplumcu siyaset tarzları bu bağlamda değerlendirilmezse, daha önce de işaret edildiği gibi, burjuvazinin değirmenine şu taşımaktan, yani kapitalizmin restorasyonuna hizmet etmekten öteye geçilmez. Daha somut söylemek gerekirse, meslek odası, DKÖ veya STK alanlarına ve düzeylerine hapsolmuş bir mücadele, kapitalist üretim tarzının toplumu kompartımanlara bölen ve böylece çatışmaları bloke eden örgütlenme tarzının yeniden üretilmesine hizmet eder.

Daha önemlisi, toplumsal çıkarların ve çatışmaların belli bazı alanlara hapsolması, yani ekonomik çıkar, mesleki çıkar, vatandaşlık hakları ve çıkarları gibi alt düzeylerdeki çıkar ve çıkar çatışmaları konumlarına indirgenmesi, devleti stratejik çatışma alanı olmaktan çıkarır. Oysa, politik mücadelenin stratejik çalışma alanı kapitalist toplumda her zaman devletin yasal-politik üstyapısıdır. Bu kurumsal alanı hedef alan bir mücadele, hem devletin sınıfsal niteliğinin deşifre edilmesini kolaylaştırır, hem de sınıf egemenliğini aşındırır, yani burjuvazinin iktidarı karşısında karşı-hegemonya unsurları oluşturulmasına yardımcı olur.

Egemen sınıflar, iktidar mücadelelerini lokalize ve bloke etmek için bugün daha komplike, daha rafine yöntemler kullanmaktadır. Örneğin, '70'lerin DKÖ'leri daha çok emek temelli ve emekçilerin sınıfsal çıkar ve taleplerini veri alan kuruluşlardı. Bugünün STK'larının çoğunda böyle bir özellik yoktur. Değil, sınıf çıkarı, çoğunda ekonomik çıkarlar veya genel, ortak toplumsal çıkarlar bile söz konusu değildi. İşte bu noktada TTB gibi oda türü örgütlenmelerin külahlarını önüne koyup çok ciddi bir özeleştiri yapması gerekmektedir. Bilindiği gibi, belli bir meslek grubunun klientalist eğilimlerini içinde barındıran, yani belli bir zümrenin ayrıcalıklarını korumaya ve güvence altına almaya dönük olan oda türü örgütlenmeler, kapitalist üretim ilişkileri koşullarında emek nosyonuna ve sınıf çıkarlarına aykırı örgütlenmelerdir. Oysa, meslek

temelinde, zanaat temelinde örgütlenmeler yerine kolektif çıkarlar, sınıfsal kimlikler temelinde örgütlenmeler ve mücadele biçimleri gerekmektedir ve bugün bu tür bir örgütlenme daha hayati bir önem taşımaktadır.

YAVUZ ÜÇKUYU: Teşekkürler. Buyurun Aydın Çubukçu.

AYDIN ÇUBUKÇU: Toplantı başlamadan önce TTB'nin kantininde otururken Eriş Bilaloğlu bir şey söyledi. Gündemi özetleyen bir espriydi söylediği TTB'nin sorunlarına ilişkin olarak "DKÖ'ydük STÖ olduk, böyle olduk, burası güzel oldu, sevimli hale geldi" falan dedi.

Bir değişim var. Bir şeyin içeriğini değiştirmeden adını kolay kolay değiştiremezsiniz. Neden 70'lerde DKÖ derken şimdi STÖ demeye başladık? Bunun yalnızca kelimenin seçimiyle ilgili bir sorun olduğunu düşünmemek lazım. Bir şeyler değişti; örgütlerin içeriği, etkisi, işlevi değişti, değiştirildi ve ona uygun olarak da herkes kendini STÖ olarak adlandırmanın daha uygun olabileceğini düşünmeye başladı. Neler değişti? Örneğin, sendikalar mesai saatleri dışında çalışmıyorlar. Bu ne demek? Cumartesi, Pazar günleri sendikalar kapalı duruyorlar.Mesaisini bitirip herhangi bir sorununu sendikasıyla konuşmaya gidin işçi kapıyı kapalı buluyor. Üyeleriyle, üye tabanıyla, temsil ettiği insanlarla ilişkisini en azından büro bazında kesmiş bir sendikanın artık kitle örgütü adını taşımayı ya çok istemediğini ya da hak etmediğini düşünmek lazım. 30-40 tane STÖ bir araya geliyorlar. Açık alanda, basın açıklaması ya da basın bildirisi okumak için bir araya geliyorlar. 30 örgütten katılan 35 kişi oluyor. 30 örgüt bir araya geliyor ve 35 kişilik bir kitleyle basın açıklaması yapıyorlar. Birkaç ay önce Yüksel Caddesindeki anıtın önünde yaşanan bir facia bu. Bir şeylerin değiştiğine yani artık DKÖ derken-belki bu terim Tülin'in dediği gibi çok doğru bir terim değildi ama-kitlesel bir hareketi, en azından kitlesel bir mücadele isteğini yansıtan bir örgütlenme biçiminden, temsili, bilgi ve itiraz üreten, rakibiyle teknik bir ilişki kuran ya da devletle- o da rakip midir değil midir; ayrıca incelenmeye değer- kuran bir örgütlenmeye doğru gidildiğinin işareti bunlar. Burada her bir örgütün, sendikanın, derneğin, odanın, birliğin, her neyse, kendi günahını tartışmak çok anlamlı gelmiyor bana.

Bir sürecin içindeyiz. İşte globalleşme, küreselleşme,neo-liberal politikalar vs. hepsi ile birlikte adlandırılabilen bir sürecin sonuçlarını yaşıyoruz. Emperyalizmin genel, kapsamlı ve derinlemesine bir saldırısı var ve bütün bunlar onun sonucu. Çok "komplo" gibi görünse bile netice bence, böyle bir dünya çapındaki yeni toplumsal, siyasal, iktisadi projelerin, planların uygulanması sonucunda ortaya çıkmıştır. Örgütsüzleştiriliyoruz. Sınıf olarak örgütsüzleştiriliyoruz. Temsili ve demin belirttiğim gibi, belli alanların taleplerini ifade eden, belli toplumsal grupların çıkarlarını az çok ifade eden, bunları raporlarla, bilgilendirmelerle, kamuoyunun diğer kesimlerine ve devletlere sunan birtakım politik talepler son derece sınırlı hale getirilmiştir. 1980'den sonra politik talepler, insan hakları, demokratikleşme ile sınırlandırılmıştır. Bunun dışında herhangi bir itiraz alanı düşünülemez hale getirilmiştir. Kendilerine STÖ demeyi çok benimseyen örgütlerin başlıca faaliyet alanlarını bu kavramlardan örülü bir politika oluşturmuştur. İnsan hakları ve demokrasi platformu gibi.

Çok uzatmak istemiyorum, çünkü Metin'in söylediklerine büyük ölçüde katılıyorum. Güzel bir özet yaptı. Bir şeyler eklemek istiyorum.

STÖ dediğimiz bu örgütlenme biçiminde- örgütlenme biçimi demek de doğru değil, örgütlerin aldığı yeni biçim diyelim- esas olarak politik mücadelenin sınırlarını daha da daraltan ve özel olarak da iktidar hedefini bir tarafa bırakan bir anlayış egemen oldu. Devletle toplum arasında ilişki bakımından tanımlanabilecek bir kavram olarak ortaya çıkıyor. Ama şu noktalarda hedeflerinin olup olmadığını sorgulamak gerekiyor. STÖ dediğimiz yapıların iktidarı ele geçirmeye yönelik talepleri olabilir mi? Parlementoya girmek talepleri olabilir mi? Parlementer mücadele sınırları içinde bile bu örgütlenmelerin yeri var mıdır? Diye baktığımızda, işlevlerine baktığımızda, bu tür örgütlenmelerin bu sorulara olumlu yanıt verme olanağı yoktur. Neden? Çünkü baştan sivil kavramı, 1980'den sonra siyasal ilişkileri sınıflandırma kıstası olarak kullanıldı. Askerlerin olmadığı örgütlenmeler. Fakat işin doğrusuna bakılırsa- askerler bu örgülere bu anlamı veriyorlar- doğrudan doğruya silahsız kuvvetlersiniz ama aynı işi yapıyoruz deniyor.

Türkiye açısından ve 20 yıllık siyasal süreç olarak baktığımızda, kitle örgütlerinin, sendikaların siyasetten uzak, siyasetle ancak dolaylı yollardan ilişki kurabilen, kendini bir siyasi özne olarak görmeyen örgütler haline getirildiklerini söyleyebiliriz. Asıl mesele budur. Yani STÖ kavramı, bugün, siyaset ile iştigal etmeyen ama siyasetle doğrudan ilgili kurumlara, devlete, orduya- kendi kurumları hakkında bilgi veren, taleplerini ileten teknik işlevli kurumları tanımlıyor. İşte bir sendika, üyeleriyle ilişki kurmuyor ama, diyelim sayfalarla rapor hazırlayıp hükümete, genel kurmaya, bilmem nereye vererek kendi alanının durumu hakkında bilgi iletebiliyor. Sorun budur ve 21.yüzyıla girerken DKÖ dediğimiz kuruluşlar hakkında konuşurken belki ilk ağızdan derneklerle siyaset arasındaki ilişkinin derin yara almış olduğu ve bunun tamamen kesilmek istendiğidir. Buna karşı bir mücadele verilebilir.

Asıl mücadele alanı, işte adımız ne olsundan çok içeriğimizin ne olacağı üzerinedir. Asıl mücadele alanı burasıdır ve politikayla derinden, politik iktidarı hedefleyerek ilişki kurmak, bu mücadelenin temelini oluşturacaktır. Sendikaların, meslek odalarının,hemşire derneklerinin, herkesin örgütlenmesi, kendi örgütüyle, örgütlerin kendi tabanlarıyla ilişkisini güçlendirmesi ve bu ilişkinin siyasal bir mücadele için geliştirilmesi, önemli olan bu.

YAVUZ ÜÇKUYU: Şimdi eğer bir zorlama sayılmazsa aramızda bir sendika uzmanı da bulunuyor ve tartıştığımız,

belirlediğimiz dönüşümlerin sendikalara nasıl yansıdığının yanıtı konusunda katkısını alabiliriz. Buyurun İsmail Hakkı Kurt.

İ.HAKKI KURT: Bir örgüte, üyeleriyle kurduğu ilişki açısından bakıldığında, galiba üyelerinin gösterdiği ilgi ne kadar ihtiyaç karşıladığıyla orantılı. Ne kadar ihtiyacı karşılıyor sorusunu sormak lazım.

Şimdi işin teorik çerçevesiyle ilgili çok hoş şeyler söylendi. Çok bilgilendim doğrusu. Ama sendikalar açısından duruma bakıldığında, dünyada da Türkiye'de de sendikaların eridiğini görüyoruz. Hemen hemen 1-2 kuzey ülkesi hariç, dünyada üye sayısını artırabilen sendika yok; ki üye sayısının artışı doğrudan etkinlik artışı anlamına da gelmiyor. Tabi bizim ülkemiz yasakçı. Bütün dünya ülkeleri bizim kadar yasakçı değil. Sendikalar açısından bakıldığında birinci tespitim- bu diğer kitle örgütlerinde de böyledir- örgütlerin üyelerinin ihtiyaçlarını değişik sebeple karşılayamadıklarıdır. Ama sendikalar açısından sebeplerin başlıcaları, sanırım Metin arkadaşımızın söylediği gibi doğrusu iktisadi alanda ciddi değişimle ilgili. Mesela Avrupa'da sendikalar işsizlik sorununa işten atılma sorununa, bütün yasal korumalara rağmen son yıllarda çare bulamıyorlar. Sendikalar başka bir takım temel ihtiyaçları da çözemiyorlar. Çözemeyince sendikalı olma gereği, çok acil olmaktan çıkıyor. Tabii buna Ömer Bey'in eklediği, fikri dünyamızda oluşturulmuş olan bireysel kurtuluş, birey olarak her problemimizi çözebileceğimize ilişkin bir fikir dünyası da eşlik ediyor. Sendikalar üyelerinin en yaşamsal ihtiyaçlarını bugünkü yapıları ile karşılayamamaktadır. Bunun nedenlerini sanırım yine Metin arkadaşımızın yaptığı üçlü özette aramak lazım. Artık ulusal sınırlara sıkışmış bir sendikal hareket en özgürlükçü bir toplumda olsa bile, temel ihtiyaçları karşılayamıyor; çünkü sanayi taşınıyor artık. Bugünün dünyası sadece malların dolaştığı, paranın dolaştığı bir dünya değil. Mesela Sony'nin Japonya'da fabrikası yok. Sony dünyanın çeşitli ülkelerinde yaptığı üretimi bir yerde birleştiriyor. Neden sendikalar en temel ihtiyaçları karşılayamıyor konusunda Türkiye'den bir örnek vereyim. 1980'li yılların ortasında uluslararası bir ayakkabı tekeli Türkiye'de fabrika açtı; buradaki ayakkabı sektörü hem teknolojik hem de ücret açısından en geri sektörlerden sayılır. Trakya'da kurulu bu fabrikada çalışanların çoğunluğu kadın ve asgari ücretle işçilerdi. Dünya çapında üretim yapan bu firma İtalya'da, Avusturya'da ayak tabanını ve sayanın tabana kaplanmasını yaptırır iken, sayayı ise Türkiye, Yugoslavya ve Hindistan'da yaptırıyor. Şimdi, saya yoğun emek, diğer bölüm ise daha yüksek bir teknolojik düzey gerektiriyor. Hem iletişim olanakları hem de ulaşım olanakları son derece gelişkin olduğu için üretim hem çok kısa sürede taşınabiliyor hem de kolayca tek merkezden kontrol edilebiliyor. Bu fabrikada 305 çalışanın 300'ü sendikaya üye oldu. Sendika ilk toplu iş sözleşme görüşmelerinde 2,5 asgari ücret talep etti. Bu talebine işveren hiçbir olumlu yaklaşım göstermeyince sendika greve çıktı ve grev bir yıl kadar sürdü. Bir yıl sonra da başarısızlıkla sonuçlandı. Greve ilk çıkıldığında hakikaten işçiler sendikalarını büyük bir coşkuyla destekliyorlardı. Çünkü 2,5 asgari ücret o günkü koşullarda iyi bir ücretti. İşveren grevden çok etkilenmiş gözükmedi. Başarı diledi ve çekti gitti. Bir yıl boyunca da hiçbir görüşmeye yanaşmadı. Çünkü işveren, bu fabrikada grev yaşanınca daha sonra öğrendik ki diğer ülkelerdeki saya yapan fabrikalarında üretimi artırarak ihtiyacını karşılamış. Onun açısından çok fazla bir sıkıntı ve sorun yoktu. Bu en geri teknolojili sektörlerden birinde yaşanan bir örnek.

İkinci örneği teknolojinin ve sendikal örgütlenmenin daha yüksek olduğu başka bir sektörden vermek istiyorum.Bir dünya devi olan Unilever'in deterjan üreten fabrikası Lever şampuan üreten fabrikası ise Elida'dır. Bu iki işyerinde de aynı sendika örgütlü. Bu fabrikalarda 1980 'li yılların sonunda yaşanan grev ulusal sınırlar içine sıkışmış bir sendikal hareketin ücret artırmak gibi en temel sorunları bile grev gibi etkili bir silahla nasıl çözemez hale geldiğine ilginç bir örnektir. Ben o dönemde bu grev sürecini bizzat yaşadım dolayısı ile deneylerimi paylaşmak istiyorum. Bu fabrikalarda ücretler yüksek, çünkü fabrikanın yarattığı katma değer büyük ve sendikal örgütlülük de gelişkin. Sendika ücretler konusunda işveren ile anlaşamayınca greve gitti. Sendikanın grev stratejisi sektördeki rekabetten yararlanmak üzerine kuruldu.Bu nedenle grev öncesinde hiç stok yapılmamasına dikkat edildi. Greve çıkıldığı gün birkaç günlük stok dışında mal yoktu. İşçi tarafının beklentisi Lever'in piyasayı rakiplerine kaptırmamak için stokları eridikten bir süre sonra anlaşmaya yanaşacağı yönünde idi. Grevin ilk haftasında grevdeki ürünlerle ilgili büyük bir reklam kampanyası işçi tarafının tüm beklentilerini boşa çıkardı. 'Bir Omo alana Elida şampuan bedava'. Önce bilmediğimiz yurt içi bir stoğun varlığından şüphelendik. Ancak kısa bir süre sonra öğrendik ki başka bir organizasyonla Lever gurubu diğer bir ülkedeki fabrikasından ürün getirerek piyasadaki durumunu koruyor.

İki tane yolu vardı sendikanın: birisi Türk hükümetine baskı yapıp bu ürünlerin girmesini engellemek. Lever'in gücü düşünüldüğünde, uluslararası konjonktür düşünüldüğünde, sendikaların Türkiye'deki durumu düşünüldüğünde imkansız bir durum var ortada. İkinci bir yol var: çok ütopik görünen bir yol belki ama Lever'in üretim yaptığı 75 ülkede işçilerinin Lever'in karşısına birlikte oturması. Çünkü birlikte oturamadığınız zaman işçilerin en temel ihtiyacı olan ücret artışını bile karşılayamıyorsunuz. İhtiyaç karşılayamayan bir örgütün ayakta kalması tabii ki söz konusu değil. Teknolojik gelişmeler, sendikaların üzerine oturduğu eski ulusal sınırlar içine sıkışmış örgütlenme modelini çökertti.

Sanayileşmiş ülkelerde de sendikalar sanayinin düşük ücretli ülkelere taşınmasının yarattığı sorunları aşabilmek için bu ülkelerde ücretlerin yükseltilmesinin yollarını aramaya hız verdiler. Bu arayışlarını her geçen gün daha da çok artırmak zorundalar.

İKİNCİ OTURUM

ÖMER LAÇİNER: Başlıklar halinde gidersek daha iyi olabilir. Kapitalizmdi, STÖ'ydü bu tartışma düzeyi çok

geniş. Belki çok spesifik sorular sorulabilir. Sorular üzerinden adım adım gidilirse bu toplantıdan da amacına uygun neticeler çıkabilir.Buradaki herkes, bu konularla ilgili en az yirmişer tane yazı yazmıştır. Bunların hepsini burada anlatmak mümkün değil, özetleyince de olmuyor.

Benim önerim şu. Herhelde herkes şunu kabul eder ki, seksenlerden itibaren ciddi değişiklikler oldu. DKÖ'nün yerine STÖ'nün kullanılması da bunlardan birisi. Ancak ne şekilde ifade edilirse edilsin öyle değişiklikler oldu ki eskisi gibi olsak dahi etkili bir DKÖ kuramıyoruz. Etkiden ne anlıyoruz? Örneği Aydın siyasal bir hedef olsun diyor. Nedir bu siyasal hedef? Peki bu kurumlar fevkalede siyasi olsalar, acaba kapitalizm dediğimiz hadisenin üzerinde çok etkili olabileceğini düşünüyor muyuz? Veya ne yönde etkili olacaklardır? Benim anladığım, herkesin de söylediği bu noktada en azından eskisi kadar emin değiliz bir kere. Ben hiç emin değilim. Şu anda DKÖ'lerin önceden gördüğümüz eksikliklerini yerine koysak, biraz daha demokratik olsalar, veya bazıları için tam tersi de olsa, bugünün kapitalizmine bir cevap yaratamaz bu. Sendikalar başta olmak üzere bütün kurumlar, yani sisteme eleştirisi olan kurumlar, kuruluşlar, örgütler falan kan kaybetmeye devam ediyorlar. Bizim şimdiye kadar veya seksenlere kadar şu veya bu ölçüde etkili olduğunu görebildiğimiz tezler, yollar, yöntemler artık etkili olamıyorlar. Söz de böyle, örgütler de böyle, eylemler de böyle. Burada, bunu yaratan çok faktör var. Bizim en hayati gördüğümüz nokta hangisidir? Hangi olgular bizim DKÖ'lerimizi siyasal toplumsal kaygılardan geriye çekiyor, insanları sınıf bilincinden ve dayanışmasından uzakta tutuyor? Ben bu etkisizleşme sorununu ele alırken ilk önce ulusal çerçevelerin aşılmış olması gerçeği üzerinde durulması gerektiğini düşünüyorum. Tek bir örnek: Şirketler global şirketler haline geldiler. Onlar hangi çapta örgütleniyorlarsa siz de o çapta örgütleneceksiniz. Biz ulus düzeyindeyken öyle ya da böyle bunlarla pekala başedebiliyorduk. Ama şimdi sen ulusal düzeyde, o uluslararası düzeyde olmuyor.

İkincisi ücretlilerin durumlarından, örneğin işçiler arasındaki dayanışmanın da ciddi bir erozyona uğradığından söz ettik. Bu durum, acaba sendikaların kötü çalışıyor olmasına mı, yoksa gerektiği gibi çalışmamalarına bağlı, yoksa emeğin ve işin kendisinde ciddi bir değişme mi oldu? Yani temelde bir şey değişti de bu sendikalar ve DKÖ'leri bünyesindeki bu dayanışmayı güçleştirmekte midir? Bu soruların cevabını vermemiz lazım. Sendikacıların haftada yedi gün işlerinin başında olmaları, işlerini daha ateşli bir şekilde yapan sendika görevlilerinin olması bu sorunu çözer mi? Böyle noktalarda odaklaşıp, şu nokta çok önemli ve eğer bir çözüm perspektifini inşa etmek istiyorsak öncelikle şu nokta üzerinde çok durmalıyız gibi bir şey söylenebilse, onun argümanları konuşulabilirse bence daha iyi olur. TTB ve benzeri örgütler daha etkin nasıl olabilir? Çalışma tarzlarına yeni eklemeler mi yapılır? Yoksa örgütlenme probleminin bütünü yeni baştan mı düşünülmelidir? Amaç da dahil olmak üzere yani, o siyasi amaç dediğimiz şeyi de tanımlamak üzere.

YAVUZ ÜÇKUYU: Teşekkürler Ömer Abi. Ben yöntem açısından bir öneride bulunmak istiyorum. Ama öncelikle daha önceki bölüme dair konuşmacıların notlar aldıklarını gördüğümden, belki sorulara yanıt, belki dikkat edilmeyen noktaların yeniden değerlendirilmesi gibi bir şeye ihtiyaç olabilir. Ondan sonraki bölümde de Yayın Kurulu'nun da katıldığı bir tartışmayı yürütme şansımız var. Aslında yürütülen tartışmanın çok değerli olduğunu ve oldukça ilerletici olduğunu düşünüyorum. Ama sanki bir eksik, alışılmadık bir yan var. Eskiden şöyle bir şey olurdu; belli kavramlar tartışılırken o kavramların belli yönleri daha ön plana çıkardı ve tartışma hemen şekillenirdi. Ama bu sefer, belki de sizin işaret ettiğiniz etkilerin etkisi ile, belki de herkesin kavramların içeriğini farklı doldurması nedeniyle üzerinde hemen tartışma yürütülecek bir temel eksen veya paradigma ortaya çıkmamış gibi görünüyor. Arada dışarıda arkadaşlarla paylaştık. Belki bütün bunları konuşmaların kısıtlanmasını engellemeyecek biçimde şöyle bir soruyla, konuyla somutlaştırabiliriz. Ya da bizim örgütümüz açısından böyle bir yanıta gereksinmimiz var. O da şu: Özellikle son dönemlerde devletin yeniden yapılanması, küçültülmesi üzerinde bir tartışma yürütülüyor ve bu tartışma içinde bir boşluk doğuşu tezleri var. Bu boşluğun DKÖ tarafından doldurulması ve bu doldurmanın koşulları gibi bir tartışma yürüyor. Bu boşluğu doldurma, bu yapıların işçi sınıfı ideolojisi ve siyaseti noktasında kullanılması mümkün olabilir mi diye biz kendi aramızda paylaşıyoruz.Ama bunun sınırlılıkları nelerdir? Üzerine oturduğumuz yapının nesnelliği buna ne kadar olanak verir? Tırnak içinde yoksa bu tür örgütlere kilit vurup başka yerlere mi gitmek gerekir? O somutluğa da yer verirseniz konuşmanızın bir bölümünde, bizim için yararlı olur diye düşünüyoruz.

YAVUZ ÜÇKUYU: Buyurun Tülin Hanım.

TÜLİN ÖNGEN: Bu konuları tartışmaya açmadan önce yöntemle de ilgili olduğunu düşündüğüm bir sorunum var. Burada yaptığımız tartışmanın çıktıları nasıl değerlendirilecek, yani hani kanala akacak? Çünkü, Toplum ve Hekim Dergisi'nin Danışma Kurulu üyeleri olarak bir araya geldik, ama gördüğüm kadarıyla onu aşan sorunları tartışmaya çalışıyoruz. Örneğin, buradaki tartışmalar Dergi'nin sonraki sayılarının tematiğini oluşturacak ise, biz burada daha teorik, soyut, hatta felsefi düzeyde tartışma özgürlüğümüzü bol bol kullanabiliriz. Yok eğer, bu tartışmaların çıktıları örgütsel yeniden yapılanmaya katkıda bulunma yönünde kullanılacaksa, o zaman pratik düzeydeki sorunlar üzerinde yoğunlaşmamız gerekmez mi?

YAVUZ ÜÇKUYU: Ata Abi, buyurun.

ATA SOYER: Ben de yönteme ilişkin bir iki şey söyleyeceğim. Bu kaygılarımı siz gelmeden önce arkadaşlarımla paylaşmıştım. Biz sağlık metaforu ile tartışmayı sürdürürsek, buradaki heyet, tıbbi bir heyet olarak zatürreleri tartışabilir. Ama sonuçta Ahmet Bey'in zatürresini tartışmak daha somut ve çözümleyici olabilir. Bizim de aslında yola çıkış çerçevemiz şu: 1990'larda

değişik bir iddia ile ve değişik konjonktürde bu örgütün yönetimine gelen bir düşüncenin elemanlarıyız. Ve 1990-2000 trendine baktığımız zaman gerçekten olumlu, olumsuz bir çok iş yapmamıza rağmen yine de gerek üyelerimizin ihtiyaçlarına, gerekse dönemin ihtiyaçlarına denk düşemiyoruz saptaması yapıyoruz. Bu, TTB'ye ilişkin bir saptama. TMMOB, TEB'e bakıyoruz. Bir kıyaslama yapıyoruz.

Aslında temel problemimiz içinde bulunduğumuz kurumların temsil ettiğimiz insanların sorunlarına denk düşüp düşmediği sorunu; düşmüyorsa bu sorunu nasıl gidereceğiz? En temel problem bu. Sizin etkililik dediğiniz mesele. Dolayısıyla bir yeniden kurma, yeniden yapma değil; bir sürekliliğimiz var. Bunun üzerinden tartışıyoruz. Soyutlama düzeyindeki tartışmalar değerli. Ama bunu bugünün politikasına nasıl birleştireceğiz ve gelecekle nasıl ilişkilendireceğiz? Orada da Yavuz'un dediği önemli. Şimdiye kadar iyi kötü getirdik. Burada bir tıkanıklık var. Bu bir örgütsel tıkanıklık mı? Hakikaten nesnel bir durum mu? Bütün örgütlerin, sendikaların, Türkiye'nin, dünyanın yaşadığı bir sorun mu? Yoksa biz bu işi beceremiyoruz da bu noktaya mı geldik? Buradan yola çıkıp yirmibirinci yüzyılda bunu aşmak için neler yapmalıyız? Yani biraz da pratik çıktıları gerekiyor. Belki buraya gidişte tümdengelim yöntemi yanısıra veya onun yerine tümevarım yöntemi kullanılabilirdi. Meslek kuruluşlarının son elli yıllık tarihi üzerinden de bir tartışma yapabilirdik. O iniş, çıkışların nedenlerini ve oradaki değişiklikleri tartışabilirdik. Ama sanıyorum bu da bir yöntem. Bunun üzerinden devam edip gerçekten etkinlik ve gelecek perspektifini ilişkilendirebiliriz diye düşünüyorum.

YAVUZ ÜÇKUYU: Metin Abi, söz sizin.

METİN ÇULHAOĞLU: Şimdi arkadaşlar, az önce de konuşulduğu ve Yavuz tarafından dile getirdiği gibi, ben mümkün olduğunca konuyu spesifikleştirmeye, Türkiye'nin bugünkü durumundan da hareketle belli somut örneklerden kalkarak daha somut düzeyde ortada bulunan sorunun çerçevesini çizmeye çalışacağım. Ama açık söylemek gerekirse, benim de sizlere yönelteceğim şöyle bir sorun var. Bir meslek kuruluşunun üyeleri olarak siz ne düşünüyorsunuz anlamında sizin vereceğiniz yanıtlara ihtiyaç duyduğum bazı konular var. Çünkü gerçekten tam bilemiyorum. Konuyla doğrudan ilişkili olduğunu düşünüyorum. Dört tipoloji alacağım: Bunlardan biri tabip olsun, biri mühendis, diğeri mimar, dördüncüsü de öğretmen olsun. Şimdi bu dört meslek grubunun örgütünün adına ne dersek diyelim, değişmez, kalıcı bir görevi vardır. O da şudur: Üyelerinin haklarını, statüsünü korumak. Tamamen içe, kendi üyelerine dönük. Bunların yanısıra, her meslek kuruluşunun doğrudan doğruya üyelerinin haklarının ekonomik ve sosyal konumlarının ötesinde toplumun tümünü ilgilendiren bazı konularda da mesajlar vermesi gerekiyor. Eğer tabip odası söz konusu ise, bu tabip odasının ülkede yaşanan sağlıktaki özelleştirmeler konusunda bir mesajının olması lazım. Elektrik mühendislerinin örneğin kendi üyelerinin konumunun ötesinde, söz gelimi bu ülkedeki enerji politikalarına ilişkin bir mesajı olmalı. Mimarın yine örneğin o sabit görevinin ötesinde sözgelimi yapı denetimi konusunda topluma vereceği mesajlar olmalı. Öğretmense de mesleki haklarının ötesinde AB'ye giriş sürecinde uygulanması zorunlu olan, işte adına Socrates eğitim modeli diyorlar, başka bir şey diyorlar, AB'de uygulanan standart eğitim modellerinin Türkiye'de de uygulanması konusunda bir takım görüşler ileri sürmesi gerekir.

Şimdi, ben burada iki alternatif olduğunu düşünüyorum. Biraz yapay gelebilir ama, bu alternatiflerden birinin STK mantığı ile seçilebilecek bir alternatif olduğunu, diğerinin farklı bir şey olduğunu düşünelim. Şimdi bu meslek kuruluşlarından her biri, biz kaçınılmaz bir sürecin içindeyiz, dünyamız işte küreselleşen, neoliberal politikaların başat olduğu bir döneme girdi ve bu dönemden çıkışı da mümkün değildir. Hele hele tek ülke ölçeğinde bu süreçten kopuş mümkün değildir. O halde benim yapmam gereken, verili, çerçevesi bana dayatılan ve benim karşı çıkamayacağım bir çerçeve içerisinde görece en iyi ve mantıklısını önermektedir. Yani tabip örgütü, söz konusu olduğunda sağlık hizmetleri madem ki özelleştirilecek, bu kaçınılmaz; şöyle değil de böyle özelleştirilsin, özelleştirilirken şunlara dikkat edilsin mi diyecek, yoksa sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi paradigmasını kökünden reddeden ve farklı bir toplumsal ve siyasal düzen öngören, bunun mesajlarını veren bir başka çıkışla mı kendini ortaya koyacak? Sorun net olarak budur. Türkiye'de görülebildiği kadarıyla insanlarda bir gerileme var ve bunlardan bir meslek kuruluşu ikincisi tercih ettiğinde "yine yetmişlerdeki bildiğimiz ağızları yapıyorlar" eleştirisi geliyor Onu yapacağınıza bugünkü verili sınırlar içinde ne yapacağını söylemeniz gerekir diye dayatıyorlar ve bu durum, meslek kuruluşlarını giderek çok büyük bir teknisizmin içine itiyor. Öyle bir teknisizmin içine itiyor ki eskiden DKÖ'lerinin şu ya da bu spesifik alana ilişkin mesajları o alandan olmayan başkaları tarafından da algılanabilirken, bu teknisizm içinde meslek kuruluşlarının veri aldıkları çerçeve içerisindeki önerileri başka gruplar tarafından algılanamaz, çok fazla mesleğe özgü şeyler haline geliyor. Mimarlar Odası mesela. Bu insanlar yapı denetimi denen şeyin teknik anlamda en iyisi şudur mu diyecekler, böyle yapılırsa bugünkü verili koşullarda bu en iyisi olur mu diyecekler, yoksa Türkiye'de geçerli olan kentsel rantlar düzenini eleştiren bir şey mi yapacaklar? Buna karşı radikal bir mesajla mı ortaya çıkacaklar? Yapı denetimi şöyle olsun diye çok teknik öneriler getirdiği takdirde Mimarlar Odası'nın veya İnşaat Mühendisleri Odası'nın bu alandaki çıkışları, mesajları başka gruplar tarafından, halk tarafından anlaşılamayacaktır. Giderek yabancı, teknik, mesleğe özgü şeyler olarak bulunacaktır. Şimdi meseleyi böyle algılamak lazım.

Bana göre, birincisi yapıldığı takdirde, "bu kaçınılmaz süreçler içinde ben kendi mesleğimden olan insanların çıkarlarını en iyi şöyle koruyabilirim ve gene bu kaçınılmaz olan çerçevede, çerçevenin sınırlarına çıkmamak kaydıyla en makul çözüm olarak da şunu önerebilirim" noktasına hapsolulacaktır ve hapsolunduğu bu noktada kaçınılmaz

olarak, aralarında bir ortak nokta olmadığı için bütün kuruluşları kapsayan bir şemsiye ya da genel bir paradigma ortada olmadığı için, mimar kendi şeyini söyleyecektir, tabip kendi şeyini söyleyecektir ve bu da tırnak içerisindeki STK'lar arasında hiçbir ortak nokta olmayacaktır. Bir tek ortak nokta olabilir: Şu devletin başında bir denetimde bulunalım denilebilecektir. Onun dışında sermaye düzenini sorgulama anlamında bu mantıkla bir ortak nokta bulunması mümkün olmayacaktır. Nitekim günümüzün bazı sosyologları ya da siyaset bilimcileri tarafından ifade edildiği gibi, bugünkü düzenin mantığının ve STK'ların mantığının, tam da meslek kuruluşlarını spesifik ve teknik alanlara itmek ve ittikleri ölçüde de aralarında ortak bir paradigma veya ortak bir hedef oluşmasını önlemektir. Birinci yol budur.

İkinci yol ise, en iyi özelleştirme şöyle olur yerine ülkedeki sağlık politikalarının çarpıklığını ve bu sağlık politikalarının salt devlet tarafından ortaya çıkarılan birtakım yanlış politikaların ötesinde, ülkenin temel sosyal ve ekonomik gerçeklerinden kaynaklanan şeyler olduğunu söyleyecektir. Mimar ya da inşaat mühendisi, aynı şekilde yapı denetiminin şöyle ya da böyle olmasının ötesinde bugünkü rant sistemini, yapılaşma sistemini radikal bir biçimde eleştiren mesajlarla ortaya çıkacaktır. Şimdi bu iki yoldan birini seçmek zorundadır kitle örgütleri.

Peki ikinci yolu seçince herşey çözülecek mi? Burada ben başka bir noktanın daha altını çizmek istiyorum. Meslek örgütlerinin, ister tabipler olsun, ister mühendisler olsun, ister öğretmenler olsun bugünün koşullarında gerçek anlamda DKÖ olma şansları olduğunu zannetmiyorum. Şunu kastediyorum: Bu meslek kuruluşlarının şu ya da bu yetersizlikleri ile açıklanabilecek bir konu değildir. Eğer biz bugünkü düzeni, bugünkü ideolojik hegemonyanın, bugünkü depolitizasyonun, atomizasyon sürecinin, insanları köşelerine yalıtık biçimde ittiğini söylüyorsak, ne kadar becerikli insanlar tarafından yönetilirse yönetilsin, hiçbir meslek kuruluşunun kendi meslek gruplarındaki insanların çok büyük bir bölümünü kucaklama şansı olduğunu zannetmiyorum. Yani bilmiyorum doktorlarda nasıldır ama, örneğin Türkiye'deki doktor camiasının ne kadarlık bir kesimini siz kapsayabiliyorsunuz? Yani aktif üye alamında. Öğretmenlerin ne kadarı Eğitim Sen'dedir. Dolayısıyla bugünün kaçınılmaz sonuçlarından bir tanesi şudur: Ne yaparsa yapsın, hangi alternatifi seçerse seçsin, benim olumladığın ikinci alternatifi seçse bile, meslek kuruluşlarının gerçek anlamda kendi kitlelerinin çok büyük bir bölümünü bu koşullarda kucaklama şansı yoktur. Bu nedenle meslek kuruluşlarının da bir tür öncü savaş, deyim yerindeyse ideolojik ve siyasi anlamda öncü savaş vermek zorunda olduklarına inanıyorum. Bu savaşı salt, dar, teknisist anlamda da verebilirler, birinci alternatifin içerdiği gibi; ya da toplumun bütününe mesajlar vermeye çalışan ikinci alternatifi seçerler. Ama her iki halde de bir tür öncü savaş vermek zorundadırlar, kitlelerin çok önemli bir bölümünü kucaklama şansına sahip değillerdir. Bu, meslek örgütlerini aşan bir şeydir.

Yöntemsel olarak şuna işaret etmek istiyorum: Tabipler kendi aralarında ikinci alternatifte çok başarılı olurlarsa, mühendisler kendi aralarında çok başarılı olurlarsa, öğretmenler çok başarılı olurlarsa, bütün bunlardan hareketle, bunları üstüste topladığınızda genel bir eksen etrafında buluşmuş, toplumsal muhalefetin çıkacağına inanmıyorum. Neye inanıyorum? Türkiye'de genel olarak siyasi ortamı etkileyen ortak bir eksen, genel bir paradigma çıktığı zaman, ancak bundan sonra meslek örgütleri daha aktif ve üyelerinin büyük çoğunluğunu kapsayan, onları belirli paradigmalar etrafında ya da ana paradigmanın belirli yönleri etrafında kucaklayabilme şansına kavuşacaklarıdır. Burada bence hangi tercihte bulunulacağı konusundaki en temel belirleyen şudur: Arkadaşlar, Türkiye'de insanlar, nesnel olan sürecin aynı zamanda kaçınılmaz olduğunu da düşünürler ki, bu yöntemsel bir hatadır. Bir şey belirli bir nesnelliğe sahipse, nesnelliğe sahip olan sürece karşı çıkılamayacağı, buna karşı çıkmanın ""tarihin tekerleğini tersine çevirmek olduğunu zannederler. Ben kişisel olarak bu kanıda değilim. Örneğin küreselleşme ve neoliberal politikaların elbette nesnel temeli vardır, bu keyfi bir iradenin masa başında oturup icat ettiği bir şey değildir. Ama nesnelliği olması demek, bunların alternatifinin olmadığı ya da bu süreçlerden kopuş imkanının olmadığı anlamına gelmez. Burada çok beylik bir şey gibi görünebilir ama, şunun altını çizeyim: Bugün İsmail Hakkı arkadaşımızın da örneklediği gibi belli alanlarda uluslararası dayanışma olmadığı sürece belli sorunların ya da belli konuların salt ulusal ölçüde ya da ulus-devlet ölçeğinde çözüme bağlanması mümkün değildir. İsmail Hakkı arkadaşımızın verdiği örneklerde görüldüğü gibi. Ama bu, zinhar şu anlamda alınmamalıdır: "Biz, kendi ulus devlet ölçeğimizde yeni bir toplum düzeni öneremeyiz, bu realist değildir, bunu yapamayız, o halde küresel çözümler önermeliyiz." Bu da açık söylemek gerekirse bana göre tamamen saçma bir şeydir. Evet, uluslararası işçi sınıfının dayanışması bugün eskisinden çok daha fazla zorunlu hale gelmiş olabilir, ama aynı ölçüde, buna ters gibi görünse bile meslek kuruşlarının olsun, siyasetçilerin olsun, öncelikle ve öncelikle ulus-devlet ölçeğinde başka bir toplumsal yaşam önerilerinin olması zorunludur. Çünkü öbür türlü, bugünkü çarpıklıkların ya da adaletsizliklerin küresel ölçekte düzeltilmesi gibi bir şey sözkonusu değildir. Ancak burada ulus-devlet ölçeğinde, tek tek kopuşlarla böyle bir yörüngeden girebilirler. Salt siyasi bir mesaj amacıyla söylemiyorum, mühendisler, mimarlar, tabipler, öğretmenler, şunlar, bunlar genel topluma dönük mesajlarını verirken hiç gocunmamalı, hiç yüksünmemeli, biz şöyle bir Türkiye'de şöyle bir düzen istiyoruz diyebilmelidirler. Yani şöyle bir yüksünme duymamalıdırlar: Ulus-devlet ölçeğinde çözüm önerirsem enternasyonalizmden uzaklaşıp, milliyetçi mi olmuş olurum? Acaba absurd mü olur benim başka bir Türkiye modeli önermem? Böyle bir gocunma içinde olmamalıdırlar.

Son olarak, bir noktayı daha ekleyim ben yanlış anlaşılmaya yol açmamak için: Şimdi bana göre DKÖ STK'den daha uygun bir kavramdır; ama bugün herşeye

de DKÖ demek mümkün değildir. Örneğin bugün, Kore Gazileri gibi bir cemiyet varsa buna DKÖ demek yanlıştır; zaten o kadar kitlesel olması mümkün değildir. Zaten 1950'li yıllarda askerlik yapmış olanların çoğu ölüyordur. Bir süre sonra üyesi olmayacak bir şeyin DKÖ diye adlandırılması yanlıştır. Veya Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Sanskristçe Bölümü Mezunları Derneği'nin de DKÖ olarak adlandırılmaları yanlış ve saçma bir şeydir. Bugün 274 tane STK varsa bunların hepsine DKÖ diyelim diye bir önerim yok.

YAVUZ ÜÇKUYU: Söz sizin Tülin Öngen.

TÜLİN ÖNGEN: Ben, sözü edilen tıkanıklığın daha çok makro ve toplumsal değişkenleri üzerinde durmamız gerektiğini düşünüyorum. Çünkü, oda, sendika ve benzeri daha alt düzeydeki örgütlenmeler, eğer mevzii tıkanıklarla karşı karşıya iseler, bunların yine mevzii, sektörel veya örgüt bazındaki çözümlerle, pratiklerle aşılması zaten mümkün değildir.

Örneğin, daha iyi ve etkin bir meslek örgütü olmanızı engelleyen sorunlar daha çok mikro düzeydeki tıkanıklıktan kaynaklanıyorsa, bunları tartışarak, yeni örgütlenme tarzları ve kurumsal politikalar geliştirmek suretiyle aşabiliriz. Sonuçta, etkin işlevsel bir meslek örgütü haline gelebilir, hatta toplumsal plandaki sorunlar konusunda avangardlık edebilecek bir bir pozisyon elde edebilirsiniz. Ancak sizin etkinliğinizi sınırlayan faktörler, sistemin işleyişi ile ilgili daha makro ve yapısal sorunlardan kaynaklanıyorsa, palyatif önlemlerle işlevsel bir DKÖ olmanız mümkün olmadığı gibi, pek çoğunuzun arzu ettiği türden toplumda ses getiren, kitleleri mobilize edecek güce sahip bir örgütsel dinamizm geliştirmeniz hiç de kolay olmayacaktır.

Bu noktada da bir küçük parantez açmama izin verirseniz, bir iki şey söylemek istiyorum. Dünyada STK'ların ve NGO'ların moda haline geldiği dönemde şöyle bir süreç işliyordu. '70'lerden sonra sınıf hareketinin yükseldiği, krizin derinleştiği çevre ülkelerinde 'düşük yoğunluklu çatışma' stratejileri uygulamaya konulmuştu. Bu ülkelerde, özellikle Latin Amerika ülkelerinde, NGO'lar, Batı'dakinden farklı olarak söz konusu 'düşük yoğunluklu çatışma' stratejisine karşı bir savunma refleksi olarak da serpilip, gelişti.

'Düşük yoğunluklu çatışma' stratejisinin mantığı şuydu: Düdüklü tencereyi patlama noktasına gelmeden yavaş yavaş açarak, buharı yavaş yavaş dışarıya vermek ve böylece patlamayı engellemek. Toplumsal basıncın çok yükseldiği bu ülkelerde, söz konusu basıncı başka kanallara akıtmak, yani sınıfsal temelli toplumsal enerji ve çatışmaları etnik, ırksal, dinsel bölünmeler gibi yatay bölünme ve çatışma eksenlerine kanalize ederek, basıncı daha geniş bir alana yaymak. Bu yöntem, bazen askeri rejimler eliyle, bazen de 'demoksariye geçiş' süreçleriyle uygulamaya konuldu. Ancak, özellikle Latin Amerika ülkelerinde bu stratejinin beklenmeyen bazı sonuçları da oldu. Örneğin, buharın yavaş yavaş boşaltılması sırasında toplumda bir 'halk hareketlenmesi' ve 'kümelenmesi' gözlemlendi. Özellikle solun etkin olduğu, sınıf hareketinin faşizme tamamen teslim olmadığı ülkelerde sol ve sınıf dinamizmi, basıncın yavaş da olsa boşalmasının yarattığı toplumsal dalgalanma sırasında toplumun öteki kesimlerini de harekete geçirdi. Bu hareketlenme içinde sendika, kilise, öğrenci örgütlenmeleri organik ve siyasal bir bağ içinde faşizme karşı bir cephe oluşturdular.

Bunun üzerine söz konusu odakların ve bu odaklarda yeniden biriken basıncın dağıtılması sorunu gündeme geldi. Bu odakların siyasallaşmadan kendi içinde parçalanması, içinde biriktirdiği toplumsal enerjinin dağıtılması için, sivil toplum örgütlenmeleri birer tampon mekanizma olarak öne sürüldü. Ancak, bu tür NGO'laşma süreci bile her şeye rağmen daha önce birikmiş siyasal basıncın hiç değilse bir bölümünü içinde barındırmayı sürdürdü. Örneğin, Şili'de insan hakları savunucularının, kayıp annelerinin, Pinochet rejimine karşı direniş gruplarının faşizme ve onun uzantısı rejimlere karşı hala belli bir siyasal tavır ve bilinç sergilediklerini görüyoruz.

Düşük yoğunluklu çatışma Türkiye'de böyle bir sonuç vermedi. Birincisi, Türkiye'de basınç çok birikmişti ve onu yavaş yavaş boşaltmak mümkün olmuyordu. İkincisi 'düşük yoğunluklu çatışma' stratejisi, yeni basınç ve gerilim alanları yaratmıştı (Kürt hareketi ve siyasal İslam eliyle). Üçüncüsü, 12 Eylül faşizmi, solu ve sınıf hareketini büyük ölçüde teslim almış ve etkisiz hale getirmişti; dolayısıyla böyle bir halk hareketine lokomativ görevi görecek güçler yoktu. Sonuçta o ülkelerdekine benzer bir 'halk hareketlenmesi' ve 'kümeselleşmesi' gerçekleşmedi. Bu koşullarda devlet, gerek 12 Eylül'ün açık faşizm döneminde gerek sonrasındaki örtülü faşizm döneminde 'Milli Güvenlik İdeolojisi'ne teslim oldu ve Milli Güvenlik Devleti haline geldi. Bildiğimiz gibi 28 Şubat'ın kilometre taşı olduğu çok yönlü bir restorasyon süreci başlatılmış bulunuyor.

Böylesine çok yönlü bir tıkanma ve çok yönlü bir kuşatma altında sivil toplum örgütlerinin fazla bir manevra alanı olmadığı gibi etkin bir siyaset tarzı ortaya koyma olanağı da yoktur. Çünkü, bir kere etkin siyasetin özneleri ortada yoktur. Sınıflar mücadelesinin tarihsel olarak bize öğrettiği en önemli ders, solun olmadığı yerde etkin bir sınıfın hareketinin, sınıf hareketinin olmadığı yerde de özerk ve güçlü bir solun ve siyasal iradenin ortaya çıkmasının güç olduğudur. İkisinin birden olmadığı yerde ise, toplumsal dinamizmin ve mücadelenin siyasallaşması ve sistemin işleyişi üzerinde etkili olması, tayin edici bir rol oynaması hiç mümkün değildir.

İşte, STK olsun, DKÖ olsun tüm toplumsal odaklar böyle bir sıkışma içindedir. Bu sıkışma, makro tıkanıklıklarla ilgilidir ve bu aşılmadıkça, mikro düzeydeki tıkanıklıkların aşılması hiç olanaklı değildir. Bunu aşmak için önce tıkanıklığın yapısal temellerini görmek, bu doğrultuda stratejiler geliştirmek gerekir. Bence, bugün bir meslek örgütünün varlığı bile, temsil ettiği üyelerinin sınıfsal kimliklerini belirginleştirecek, sınıfsal çıkarlarını netleştirecek doğrultuda politikalar gütmesine bağlıdır.

YAVUZ ÜÇKUYU: Teşekkürler. Aydın Abi söz sizde.

AYDIN ÇUBUKÇU: "Devletin küçültülmesi ve STK'larına oradan kalan boşluğun doldurulması görevinin verilmesi". Böyle bir cümleyi özetlersek şu sonuç çıkıyor ortaya: Devlet, STÖ'lere kendi boşluğunun doldurulması görevini veriyor. Görev yapan STÖ gibi bir sonuç. Türkiye'deki manzara bu. Belki gerçekten devletin küçültülmesi planı var ve bunun yanında, sonuçta örgütlerin, devletin görevini yapmak üzere, mevcut devletin işlerini yapmak üzere yapılanmasına dair bir proje var ve öyle bir projeden mevcut meslek birliklerinin, sendikaların kendilerinin de iktidarın bir yerinde olacaklarına dair bir umutları olabilir. Ama bu iktidarın niteliği konusunda ise, en azından bizim hiçbir umudumuz olamaz. Açıkça söyleniyor; işte organizasyonu da ona göredir; devletin, daha doğrusu Milli Güvenlik Kurulu'nun başını çektiği bir planın yürürlükte olduğunu düşünebiliriz. Bir şey yapılacaksa onun önceden üniversitelerde, sendikalarda, diğer belli başlı toplumsal hareketi denetleyebilecek ve yönlendirebilecek kuruluşlarda bir hazırlık çalışması yapılır. Onlar bu projeye angaje ediliyor ve ondan sonra o proje yürürlüğe konuluyor. İsmail Hakkı arkadaşım çok ilginç örnekler verdi. Yani 28 Şubat sürecine girerken sendikalara yönelik görüşme trafiğinden söz etti. Toplumla, toplumun belli başlı örgütlenme olanağı olan her kuruluşla, devlet arasındaki ilişkinin modeline işaret eden bir örnek bu. Bu yüzden devletin küçültülmesi denilince IMF reçeteleri, özelleştirme programları, buna bağlı olarak gelişen sendikasızlaştırma, taşeronlaştırma vs hepsi birbirini tamamlayan şeyler akla geliyor. Dolayısıyla devletin küçültülmesi kavramından en azından halk adına herhangi bir umut olabileceğini söylemek mümkün değil. Küçülme ile kastedilen, sosyal devlet kavramının ortadan kaldırılmasıdır, sosyal sigortaların, sosyal güvenlik sistemlerinin ortadan kaldırılmasıdır. Bunların herbirinin yerine de doğrudan doğruya özel kapitalist kurumların egemenliğinin tesis edilmesidir.

Buna karşı mücadele, özelleştirme kavramı altında toplanan bütün uygulamalara karşı mücadele, halkın bütün kesimlerini ilgilendirir. Çalışanı, işçi sınıfını, emekçileri ilgilendirir. Özelleştirmeye karşı mücadele herkesi birleştirecektir. Örgütler, birlikler, sendikalar, dernekler arasındaki ilişkiyi belli bir amaca ve plana yöneltebilecek bir kavram olarak ortada duruyor. Sağlıkta özelleştirme, TTB'nin uzun süredir mücadele ettiği bir alandır. Özelleştirmeye karşı tek tek fabrikalarda, değişik sektörlerde yürütülen mücadele sözkonusudur. Enerji öyledir, eğitim öyledir vesaire. Toplumda bugün halk kesimlerini, çalışanları, belli örgütler altında toplanmış herkesi ilgilendiren temel mesele bu. Bunun etrafındaki bir politik birlik, bunun örgütlenme sorunlarını çözebilecek bir politik perspektif, bu örgütler arasındaki birliği de sağlayabilecektir. "Şimdi devleti mi savunacağız refleksi" bir yana, ama özelleştirmeye karşı mücadele bugün emperyalizme karşı mücadele de kendi örgütlerimizi örgüt olarak elde tutmak mücadelesinde de ilerletici bir nokta olarak görünüyor.

Sonuç olarak bunları söyleyebilirim; çünkü medyada yaygın olan propoganda, "devlet küçülünce doğan boşluğu STÖ doldursun" şeklindeki palavra, etkili bir palavra ve buna inanan pek çok kurum ve insan var. AKUT'u falan örnek göstererek, "STÖ devletin yerini ne güzel aldı" şeklindeki propoganda o kadar etkisiz bir propoganda değil. Aklı başında bir adamın bile şaşırmasına yol açabilecek kadar etkili olabiliyor. Ama bunun altında nasıl bir tolumsal felaket yattığını, hatta ahlaki, kültürel felaketin, ekonomik yıkımın bulunduğunu gösterebilmek için özelleştirme karşıtı mücadele bir dayanak noktasıdır. Özelleştirmenin sonuçlarını hergün evinde, işyerinde yaşayan inasanlara da gerçeği ve mücadele hedeflerini net olarak özetleyebilmek için, anlatabilmek için ciddi dayanaklara sahip olduğumuzu düşünüyorum. Bu konuda yapılacak bir girişim, çok yanıtsız kalmayacaktır. Siyasetten anladığım da bu. Bir mücadele verilecekse somut hedefleri olmalı. Ve bu somut hedefler için birlikte araçlar geliştirilmeli. Bu somut hedefler vardır. Örgütleri sahiden örgüt yapabilecek ilişkileri bu somut hedefler üzerinden kurmak gerekmektedir. Üyeleri ile olan ilişkilerini, başka örgütlerle olan ilişkilerini bu temel üzerinde geliştiren örgütler, birlikler, sendikalar başarılı olacaklardır ve bu hepimizin başarısı olacaktır diye düşünüyorum. Önemli olan içeriğin değiştirilmesi; yani içeriğin değiştirilmesine yönelik bir mücadele. DKÖ'yü STÖ haline getiren içerik bozulmasına karşı mücadeleyi yeniden kazanmaya yönelik bir şeyler. Evet bu kadar benim söyleyeceklerim.

YAVUZ ÜÇKUYU: Teşekkürler. Ömer Bey, söz sizde.

ÖMER LAÇİNER: Bence sadece DKÖ'lerin değil siyasi partiler de dahil tüm örgütlerin temel alması gereken bir şey var. Seksenlerden beri dünyada üretici güçlerde bir devrim oldu. Bunu görmemek ve bunun sadece yüzeydeki ekonomik ve siyası ilk görünümleri ile yetinmek yanlış olur. Marx'ın "Manifesto"sunda dikkatimi çeken bir ifadesi var: Marx. "Bugüne kadar tüm hakim sınıflar üretim tarzlarının olduğu gibi muhafazasından yana oldu. Oysa burjuvazi üretici güçlerde devrim yapmaksızın var olamaz"der. Yani sürekli üretici güçlerde değişim ile ayakta duran bir sınıftan sözediyoruz. İki yüz yıllık tarihinde bunu kanıtladı bu sistem ve bu sınıf son on yıllar da da Taylorist, Fordist değişimleri geride bırakan, yepyeni üretici güçleri, üretim kaynaklarını, üretim alanlarını ortaya çıkaran gayet köklü bir üretim tarzı dönüşümü içindeyiz. Öncelikle kol emeğini gerekli emek olmaktan çıkaran bir değişim bu. Örneğin robot cerrah yapılmış. Bırakın kol emekçisini, bir takım zihni emek türlerinin bile giderek, yok olabileceği bir sürece girdik. Şimdiye kadar pek değişmez saydığımız alanları da kapsıyor. Otomotizasyon ve robotlaşma hızlandı, uzay teknolojisi ve genetik yepyeni bir üretim dünyası sunuyor bize. Çalışma değişiyor, meslekler değişiyor. Okullar değişecek, belki öğretmen ortadan kalkacak. Bütün bunların son derece ciddi, ekonomik, kültürel, sosyolojik değişiklikler yaratacağı ortadadır. Sıfır adamla çalıştırılacak fabrikalar mümkün artık. Ya on yıl sonra?

Belki o zaman Tabipler Birliği, bilgisayar sistemleri ile yapılan bir doktorluğun, teşhis, ameliyat ve tedavi uygulamalarının etiğini, kurallarını tartışıyor olacak.

Eski örgüt ve mücadele amaçları ile baş edilmeyecek sorunlar var önümüzde, İleri endüstriyel ülkeler dünün "ağır sanayi" alanlarını, daha geri ülkelere terkediyor ya da fabrikalarını oralara naklediyor. Bilim, teknoloji finans gücüyle denetim sağlayacak personel ve kurumları "kendilerinde" bırakarak. Benzer bir şeyi, tohum genetiği teknolojileri yoluyla tarım alanınında da yapıyorlar.

Bütün bunların karşısında artık eskimiş olan tarzdaki üretimi o tarza has emek ve emekçileri, meslekleri baz alarak bunların üzerinden giderek bir şey yapamazsınız. Bunlar henüz bizim, Türkiye'nin gündeminde değil de diyemezsiniz. Çünkü eskiden bu denilebilirdi ama şimdi "ileri" ülkelerde olan değişimlerin bize gelmesi, artık en az yazım yüzyıllık gecikmelerle değil, beş on yıl içinde oluyor.

Bir noktaya daha değineyim. Az önce Aydın, Türkiye'de sistemin nasıl bir yönlendirme ve denetim mekanizması ile işlediğini anlattı. Türkiye gibi devlet denetiminin kaba, saldırgan ve arkaik olduğu bir örnekten kalkarak bunu kapitalist denetim budur diye genellememek gerekir. Şüphesiz bir sistem olarak kapitalizm yönlendirici, denetleyici kurum ve mekanizmalara sahiptir ama bunlar, çok daha rafine, görünmez, kabalık ve şiddetten olabildiğince arındırılmış ve dolayısıyla çok daha zor mücadele edilebilir şeyledir. Konumuz bu olmadığı için sadece belirtmekle yetiniyorum. Türkiye'de mutlaka ayrı ve özel olarak ele alınması gereken bir devlet ve siyasal kültür sorunumuz var. Ciddi bir sorun bu. Kapitalizmin sorunlarına Türkiye'de bunu da ekleyecek ele almamız elbette şart.

Tabipler Birliği gibi örgütler yasal statüleri, sorumlulukları, yetki ve hakları olan örgütler. Bu statüleri gereği "sistem-düzen içi" örgütlerdir. Kuşkusuz belirli bir dönemde üyelerinin çoğunluğu sisteme muhalif eğilimlerde olabilir ve böylece de örgüt kendi alanında sisteme alternatif çözümler sunan, eylemler düzenleyen bir rotaya yönelebilir. Ama bunun tersi de mümkündür. Dolayısıyla eğer sisteme kalıcı bir alternatif sunabilecek, sisteme karşı mücadele edecek bir örgütlenme Tabipler Birliği olarak değil, onun yanı başında olabilecek ayrı bir örgütlenme ile verilmelidir.

Belirli bir dünya görüşüne, sağlık alanında yeni bir yaklaşıma sahip sağlık çalışanları, özellikle doktorlar, bu anlayış ve önerileri doğrultusunda çalışacak, mücadele edecek ayrı, özerk bir örgüt kurabilirler, kurmalıdırlar. Şu noktada TTB ile bu örgütün paralel çalışma imkanı vardır. Çünkü hem TTB'de daha bir süre yönetimde olacağı tahmin edilen anlayış ile bu örgütün görüş ortaklığı vardır; hem de sağlık alanını, tıp mesleğini derinden sarsan gelişmeler ve özelleştirme dalgası bunu mecbur kılıyor. Sağlığı kar amaçlı bir sektör haline getiren, tıbbı metalaştıran, hasta, doktor ilişkisi yerine bir tür müşteri-satıcı ilişkisi getiren "özelleştirmeci", neo liberal anlayışla mücadele edilirken tıp alanının teknik hatta bilgisel temellerini dönüşüme uğratan dinamikleri de gözden ırak tutamayız. Sunulacak alternatif bu boyutu kesinlikle içermelidir.

Bu alternatif ABD'de Avrupa'daki "dört başı mamur" kapitalizm gözetilerek oluşturulmalıdır. Onun karşısında, insanlara çekici, inandırıcı gelebilmelidir.

Türkiye'deki haliyle bir kapitalizm manzarası üzerinden eleştiri yapmak, alternatif göstermek görece çok kolay. Şüphesiz burada ileri kapitalizmlerde artık aşılmış bir çok sorun hala var. Bunları küçümsemiyorum, uğraşılmasın demiyorum. Ama ciddi bir siyasal iddiadan söze ediyorsak, kapitalizmin etkisini bir türlü kıramadığımız, güçlü noktalarını bir tablo çizip bunun üzerinden düşünmeliyiz. Üstelik kapitalizm şu sözünü ettiğim üretici güçlerdeki devrimden yeni bir ivme de kazanmış görünüyor. Bu ona daha derin bir etkileme, denetim gücü de veriyor.

Kapitalizmi bir paylaşım düzeni olarak tanımlamak yüzeysel ve yanıltıcıdır. Elbette ki paylaşım-mülkiyet-düzeyindeki derin eşitsizlikleri vurgulayarak, hak duygularını, vicdanları harekete geçirebilir; bu tepkiyi örgütleyerek iktidar da ele geçirilebilir. Ama daha adil bir paylaşım düzeni kurmakla, kapitalizmin aşılamadığını da tarihsel deneyimleri gösteriyor. Şimdi de siyasal iddia, iktidarı amaçlayan bir mücadele denilirken, iktidara gelirsek bu eşitsiz paylaşımı, düzelteceğinden başka somut ne söylüyoruz? Bu modelin kapitalizm karşısında tutunamadığını gören insanlara inandırıcı gelebilir mi bu?

Kapitalizme karşı, yeni baştan düşünülmüş bir toplum, bir insanlık projesi ile ortaya çıkılmalıdır. Paylaşım miktarlarını değil, her türlü insan ilişkilerindeki karşılıklı işlevleri sorgulayan, eşitliliği öncelikle bu düzeyde gerçekleştirmeye uğraşan bir perspektifin siyasetini, örgüt ve yöntemlerini düşünmeliyiz.

YAVUZ ÜÇKUYU: Teşekkürler. Bundan sonra daha serbest bir tartışma yürüteceğiz. Ama önce size söz vereceğim.

İSMAİL HAKKI KURT: Hemen kalan yerden devam edeyim.. 1980 öncesinde hatta seksenbeşli yıllara kadar ders anlatan bir sendika eğitimcisi için, işçilere kapitalizm eleştirildiği zaman alternatifini söz olarak söylenmesine bile gerek yoktu. Şimdi, diyelim sistemi en beğenmeyen işçi için de, bu sistem kötü ama daha iyisi nedir sorusunun elle tutulur bir cevabı yok. Birincisi tabii, her konuşmacı çok güzel altını çizdi, gerçekten solun bugüne kadar ortaya koyduğu dünya modelinin kapitalizm karşısında pratiğinin yenilmiş olması ciddi bir tıkanıklık unsuru. Ama Ömer Bey'in söylediği dünya, benim çok hoşuma gidiyor doğrusu. Bir kere daha az insanla daha çok üretim yapılması, insanlığın önüne inanılmaz bir ufuk açıyor. Çalışma saatleri müthiş kısalacak ve insanlara inanılmaz boş zaman kalacak. Tabii bu, kapitalizmin kendi içinde de ciddi bir tartışma konusu, ama bir-iki rakam vermek

istiyorum. Son kuzey- güney bölünmesine ilişkin de bir rakam vereceğim: Aklıma geldiği için hemen şimdi burada karaladım: 1965 yılında yaklaşık olarak, sosyalist dünya dışında tutulursa, toplam üretim 2.2 trilyon dolarmış; parasal değer olarak. 1990 yılında, sosyalist dünya yine dışında olmak koşuluyla 22.1 trilyon dolara çıkmış yani üretimde parasal değer olarak 11 katlık bir artış olmuş. Nüfusta 3.5 milyar civarından, sosyalist dünya da içinde olmak koşuluyla, 5.6 milyara çıkmış, yani %100'lük bile bir artış gerçekleşmemiş. 1965 yılında kapitalist dünyanın işsizlik oranı, %2.5 civarında. Oysa 1990 yılında dünya ortalaması en iyimser tahminlere göre, Dünya Bankası'nın tahminlerine göre işsizlik %10 civarında. Yani dört kat bir artış var. Nüfustaki artış bir kat bile olmamasına, üretimdeki artış 11 kat artmış olmasına karşın işsizlikte müthiş bir artış var.

Bir örgüt, ihtiyaçları karşılayabildiği oranda ayakta kalabilir. Eğer, ihtiyaçlar değişiyorsa, siz o ihtiyaçları karşılayamıyorsanız, ne yaparsanız yapın ayakta kalamazsınız, mümkün değil böyle bir şey. Evet üretimde de, iş organizasyonunda da, arkadaşların altını çizdiği gibi çok ciddi bir değişiklik var. Bu, yeni ihtiyaçları ortaya çıkarıyor. Bu yeni ihtiyaçları görüp, bu ihtiyaçları karşılamak lazım ama doğrusunu söylemek gerekirse bu değişim beni insan olarak kaygılandırmıyor, tam tersine keyiflendiriyor. Ama soru şu şimdi: Bu değişimin, bölüşüm ilişkileri nasıl olacaktır? Ben nasıl bir dünya öneriyorum sorusunda ciddi bir tıkanıklık yaşıyorum, bunu anlatırken de yaşıyorum. Bu sistem, kapitalizm kötü. Eskiden bunun cevabı çok kolaydı. Ama şimdi bunun cavabı o kadar kolay değil. Bu sistemin kötü olması, yeni bir dünya tanımının insanlar açısından en azından somutlanmış, elle tutulur, uğruna mücadele edilebilir bir hedefi yok şu anda. Onun için bütün sorun DKÖ'lerin de etkin olmasının önünde. Tülin Hoca çok güzel bir şey söyledi: Sol güçlenince işçi hareketi de güçleniyor, işçi hareketi güçlendikçe sol da güçleniyor. Bunlar birbirini son derece besleyen şeyler; ama kitlelere sunabileceği yeni bir dünya hedefi olmadığı zaman, burada güçlenmiyor, doğrusunu söylemek gerekirse. Ben, bütün kitle örgütlerinin ihtiyaç temelli örgütlenmesi taraftarıyım; ama ihtiyaç kavramını daraltarak söylemiyorum. Son derece geniş bir şey ihtiyaç ve ihtiyaç bir miktar nesnellikten başlayıp akli düzeye kadar uzanan bir zincir. Bir gün Malatya'da ders anlatıyordum. İhtiyaçtan ne kastettiğimi anlatmak için söylüyorum bunu. İşçiler bana İslam ekonomisi soruyorlar. Mesela bir şey soruyorum, bu İslam ekonomisinde nasıl oluyor diye soruyorlar. Şimdi ben doğrusunu söylemek gerekirse, kapitalist iktisat konusunda disipliner düzeyde eğitim almış birisiyim ama islam ekonomisi konusunda zerre kadar bilgim yok, hakikaten yok yani. Ciddi bir alan olabilir, bilmiyorum. Söyledim onlara bilmediğimi. Onların ihtiyacı olan, gerçek veya gerçek dışı, nesnel veya nesnel değil, -onu çok tartışmıyorum- onların ihtiyacı İslam ekonomisinde bunun karşılığının ne olduğu. İhtiyaç kavramını bu genişlikte tanımlıyorum. Yoksa sadece beslenme, barınma vesaire gibi en temel ihtiyaçlardan bahsetmiyorum.

Tabii şimdi çok güzel bir şey söylendi. Kapitalizmin insanı örgütsüzleştirmesi, onu en doğal ihtiyaçlar düzleminde tutuyor. Örgütsüzleşiyorsunuz, toplumsal hedefleriniz ortadan kalkıyor, beslenmek, korunmak, yarınınızı bireysel olarak daha iyi yaşamak temel ihtiyaç haline dönüşüyor ve bugün toplumun çoğunda egemen olan belki bu. Ama ben şöyle düşünüyorum: Her meslek örgütü de, DKÖ'leri de bir ihtiyaç üzerinden örgütlenemezse ve bu ihtiyaçları çözemezse ayakta kalamaz diye düşünüyorum. Büyük bir problem bu. O nedenle sendikaların da değişen dünyayı, değişen iş organizasyonunu, tabii ben sendikalar açısından bakıyorum ama sanırım meslek örgütleri için de böyle, değişen dünyanın yarattığı ihtiyaçlar açısından bakması gerekiyor. Bir örnek vereyim: Ömer Bey söyledi, biz eskiden toplu iş sözleşmelerinde iş gücünün niteliği arasında büyük bir homojenlik olduğu için toplu iş sözleşmelerinde, enflasyonun da düşük olduğu ortamlarda diyelim ki herkese aynı ücreti talep ederdik. Bu, uzun süre bizim ihtiyaçlarımızı çözdü ve üyelerimizi sendikanın etrafında tuttu. Ama artık iş gücünde homojenlik azaldı, daha heterojen bir iş gücü ortaya çıktı. Diyelim ki en yüksek teknik programları planlayacak adamlarla bunların basit programlarını kullanan adamlar aynı mekansal alanda çalışmaya başladılar. Şimdi bunların haklarını ve menfaatlerini koruyabilmek, artık eskiden tanımlanmış politikalarla çok olanaklı değil. İkisinin ihtiyacı da değişti. Harb İş Sendikası döneminden bir örnek vereyim: Şimdi yıkılmış, Harb İş'in bir tesisi var Yalova'da, depremde yıkılan bir tesis. Mühendisler üyedir Harb İş Sendikası'na ve biraz daha iyice ücret alırlar. Mühendisler asla gelmez tatil yapmaya. Çünkü onların tatil ihtiyacına cavap veren bir organizasyon yok orada. Yatacak yer olarak, eğlence olarak vesaire. Yani ihtiyaçlarda bir değişim var. Belki daha önce çok azımsanacak düzeyde idi ama şimdi azımsanacak düzeyi aştı. Söylemek istediğim ihtiyaçlar temelinde mutlaka bir örgütlenme yapmak gerektiği. Bir meslek kuruluşunun öncü mücadele yürütmesi kavramı çok hoşuma gitti ve heyecanlandırdı beni ama bunun şöyle bir handikapı var: O zaman meslek kuruluşunun diyelim ki yönetim kadrosunun üyelerinin ihtiyaçlarını temel almayan, üyelerinin olması gereken ihtiyaçlarını bugün tarif ettiği bir model sanırım meslek örgütlerinin tabanından kopuşunu daha fazla hızlandıracak ve etkisini azaltacakmış gibi geliyor bana. Tabii çok tartışmaya açık bir şey ama olması gereken hedefleri, bugün ihtiyaç değilken, onları ihtiyaç haline dönüştürmeden tarif etmek sanırım problem yaratacak diye düşünüyorum; ama bunun üzerinde çok tartışmak lazım. Onun için ben bütün DKÖ'lerinin ihtiyaç üzerine ve ihtiyaçları doğru tanımlayarak örgütlenmesinin daha iyi olacağını düşünüyorum.

YAVUZ ÜÇKUYU: Tartışmaya başlarken iki bölümde birtirmeyi tasarlamıştık ama uzadı. Bu üçüncü bölüm toparlama ihtiyacımızı karşılayabilir diye temenni ediyorum. Yayın Kurulu üyeleri de isterlerse tartışmanın bundan sonraki bölümüne söz alarak katılabilirler. Söz sırası olmayacak. İsteyenlere söz vereceğim. Buyurun Ata Abi.

ATA SOYER: Aslında kafamız biraz karıştı. Tartışma çok

çeşitli yönleriyle oldu ve bu nedenle adapte olmak ve daha özel sorunlarımızı paylaşma noktasında sıkıntı yaşadık. Ama bir iki şey söylemek istiyorum yine de.

Şimdi TTB özelinden ya da benzer profesyonel örgütlerden hareket edersek, buralar aslında devletin Türk hekimini, Türk mühendisini avucunda tutmak için kurduğu yapılar. Tülin Hanım'ın dediği gibi sendika var, parti var ve sonunda meslek örgütü sınıf dışı bir yapı ve enerjinin doğru yapılara kaydırılması doğru olur. Kuramsal olarak bu böyle ve zaman zaman da kendi aramızda tartıştığımız bir konu, ama ben örgütler hiyerarşisinde böyle birebir bir yansıma olmadığını düşünüyorum. Çünkü Türk hekimini avucunda tutmak için kurulmuş bu yapı ve benzeri meslek örgütleri; sonuçta 60'lı yılların politizasyonu ile birlikte devletin onlara yüklediği görevlerden vazgeçerek toplumsal muhalefetin bir parçası haline gelebildiler. Bütün 70'ler boyunca adının DKÖ olmasının ötesinde Türkiye'de solun, kamuculuğun, muhalif olmanın, antiemperyalizmin odakları haline geldiler. Özellikle TMMOB ve sonra TTB. Dolayısıyla bir evrim var, dönüştürme var, bir siyasallaşma var. Meslek örgütleri eleştirilirken bu durumun da gözetilmesi gerektiğini düşünüyorum. 70'li yıllarda meslek örgütleri sendikalaşma meselesini gündeme getirdiler. Hatta, TMMOB son iki yılında sendikalaşma ile ilgili ciddi çabalar sarfetti.

1980 sonrası, 80 öncesi taşıdığı bütün eksikliklere rağmen DKÖ'ler sol örgütlerden sonra en fazla darbe alan yapılar oldular. Dolayısıyla iç evrimlerini tamamlayamadılar. Kendi iç evrimini tamamlayamayadan uğranılan kesintiden sonra yeniden bir kurgu başlıyor. Gerek kapatılmaları, gerek işlevsizleştirilmeleri, Anayasa değişikşiği yapılması, gelirlerinin azaltılması, kamuda çalışanların üye olma zorunluluğunun kaldırılması, hükümet vesayetinin getirilmesi vs vs gibi müdahaleler işlev alanlarının daraltılması anlamına geliyor. Ama 84'ten sonra daraltılan işlev alanlarına rağmen, kendilerine biçilen misyonu yıkma çabası içine giriyorlar.

Aslında toplumda örgütlenme çabası, örgütlenme konusunda bir problem var. Meslek odalarıda o anlamda olanaklardan bir tanesi. Türkiye, sınıf geleneğinin sol, geleneğinin belki çok çeşitli olduğu ama, sahici bir evrim geçiremediği bir yer. Dolayısıyla nerede örgütlenme varsa orada olmamız ve mümkün olduğu kadar kendimizce dönüştürmemiz gerekli. Belki çok pragmatik bir laf ama, saf anlamıyla baktığım zaman siyasi olarak ben bir partide olmak, sendikada olmak isterim. Ama ben şimdi TTB'de olmaktan mutluyum. Bana bu duyguyu yaşatan belki benim beklentilerimin düşük oluşuyla ilgili olabilir ama, burada kolektif olarak yapılan işlerin niteliği beni buraya bağlıyor. O zaman bunu da sorgulayalım yani sendikaya, partiye gitmeyi, oraları cazip kılmayan faktörleri de tartışalım. Hani elitizm denilebilir ama sanıyorum meslek örgütlerinde hakla birtakım insanların çalışmasının yanıtını bulmak durumundayız. Sizlerle bu anlamda paylaşmak istediğimiz sorulardan birini TTB üzerinden sorarsak devletle, sermayeyle mesafemiz konusudur. Başındaki kuruluş amacında, devletin bir uzantısı, devletin hekimler arasında bir uzantısı olarak örgütlenmesine rağmen bence TTB de TMMOB'da diğer benzer örgütler de devletle olan mesafelerine önem gösterdiler ve halen de gösteriyorlar. Ayakta durmalarının bir temel nedeninin bu olduğunu düşünüyorum. Burada ısrar etmek lazım.

İkinci tartışma meselesi, mücadele örgütü mü; itiraz eden, rapor yazan örgüt mü meselesi. Aydın Abi'nin koyduğu ikilem. Şimdi gerçekten böyle bir ikilem var ama, biz bunu aşabilmenin yolu olarak bulduğumuz mücadele ve müzakere özelliği diye bir sentez geliştirdik. Mücadeleyi, devletten bağımsız ve uzak olarak kendi alanımızda kapışmak olarak ifade etmek mümkün. Müzakereyi de kendi alanımızda bir teknik birikim sağlayarak, bu birikimi mücadelelerin sonunda karşılıklı birbirimize aktarmak diye ifade edebiliriz. Yani 80 öncesinin salt politik söylemi olan örgütlerine kıyasla, kendi alanını siyasallaştırarak mücadele alanı haline getirmek için müzakere denenmiş ya da en azından bu konu öncelikli olmuştur.

Tanımladığınız yeni dönemde neler olacak ve bu hekimlere, sağlık hizmetlerine, halka nasıl yansıyacak, bir soru da buradan çıkarabiliriz. Özellikle 90-94 arası dönemimizde bunun ikisinin de örneklerini görüyorum. 89 sonrası Beyaz Eylemler hekimlerin bu örgütlere toplanmasını, taleplerini buralarda ifade etmelerini sağlamıştır. 92'den sonra, Sağlık Bakanlığı'nın Türkiye'ye getirdiği "Reform Tasarısı"na karşı yanıt aranması ve alternatifin üretilmesi yoluyla halka karşı sorumluluk bir hekim örgütü tarafından sağlanmıştır. Hem mücadele, hem de teknik birikimin kendi alanımızda siyasallaşması sağlanarak bir yol açılmıştır. Ben böyle bir özelliğin sürdürülmesi gerektiğini düşünüyorum. Buna ilişkin yeniden yeniden üretimin yapılması gerektiğini düşünüyorum.

Türkiye'nin genel siyasi durumuyla ilgili olarak yapılanlar konusunda birtakım problemler olduğunu söylemek mümkün. 80 öncesinde faşist saldırılar meselesi vardı ve buna ilişkin topyekün birlikte olma vardı. 80 sonrasında en azından bir dönem herkes kendi alanına çekildi. Ama giderek kendi alanımızda çok şey yapamayacağımız duygusu, demokrasi platformları, sağlık meslek birlikleri, meslek odaları platformu, sendikalarla ilişkiler gibi birtakım birliktelikleri getirdi ve TTB çok ayrıcalıklı meslek örgütü konumunu büyük ölçüde yaşatmadı. Yani bir hekim örgütü, tırnak içinde milletin gözünde bir hekim örgütü vasfı yerine, sağlık alanındaki politik örgüt, kendi mesleğinin sorunları kadar toplumun sorunlarıyla da ilgilenen bir örgüt imajı çizdi. Hatta bu nedenle TTB kendi üyeleri tarafından siyaset yapmakla, üyelerinin sorunlarının dışında başka sorunlarla daha fazla uğraşma konusunda eleştirildi.

Geldiğimiz noktada, bu örgütün İsmail'in söylediği gibi kendi üyemizin yaşamında önemli yer tutması, ve bunun ihtiyacına denk düşmesi kritik öneme sahip. Bunu sağlayamazsak, söylediğimiz doğrunun kendi üyelerimize

ulaşamaması riski var. Yani, burada bir sol yönetim var ve bu sol yönetimin devam edebilmesi için bile bu ihtiyacın sürdürülmesi lazım. Onlara rağmen, onlara değmeyen bir söylemle, sürdürmek zor. Dolayısıyla bir taraftan doğruları söyleyip, bir taraftan da burada durmak lazım. Bizim kritik sorunumuz budur. Bu konuyla ilgili ikinci sorun, değişen hekim kitlesi, değişen sağlık sorunları konusunda, eski yönetiminin, eski tarzın ne kadar etkileneceği, ne kadar değiştirilmesi gerektiği sorusunun yanıtıyla ilgili. Sizin söylediğiniz problemi biz de yaşıyoruz.

Devlet meselesi ile ilgili olarak bir son nokta söyleyeceğim. Devletle mesafe dedik, devletle karşılıklı mücadele dedik ama, geldiğimiz nokta da devletin teknik alanda etkisizleştiğini de görüyoruz. Örneğin Sağlık Bakanlığı'nın teknik altyapısı bizimle tartışmaya, istişarede bulunmaya, birşeyler üretmeye uygun değil. Altyapısı uygun değil. Şimdi biz neyi müzakere edeceğiz neyi düzelteceğiz? Sağlık alanındaki kaynaklarının %80'ini personel ödemelerine ayıran bir bakanlıkla yatırımı, sağlık verilerinin düzeltilmesini nasıl tartışacağız? Dolayısıyla mesela devletin boş bıraktığı alanlarda iş yapmak, belki bir sapma, bir problem olarak ortaya çıkıyor ama, gerçekten bu ülkenin aydınları, bu ülkenin örgütü olarak bazan buna zorunlu da kalıyoruz. Şimdi diyelim bir siyasi parti deprem bölgesine gidip çadır açıyor ve hizmet vermeye çalışıyor. Bu bir siyasi partinin görevi midir? Değildir. Ama siyasi parti dayanışma ruhunu yeniden canlandırmak için öyle bir işlevi yürütüyor. TTB de deprem sırasında -aramızda tartıştığımız bir konu olduğu için söylüyorum- böyle bir işlevi görmek durumunda kalmıştır. Bazı arkadaşlarımız bunun devletin boş bıraktığı alanı doldurma tehlikesi taşıdığını ifade etmişlerdir. Ama biz genel olarak, öyle acı bir durumda bir dayanışma gereği olarak gidilmesi gerektiğini söyledik. Ama bunun sınırını da konuşmak lazım. Devletin aldığı yeni konum olarak askeri ve siyasi gücünü tahkim edip, sosyal yanını boşaltması meselesi bir sapma olarak boşluğu doldurma riskini taşıyor ama, o hizmeti vermeden, o topluma değmeden direkt söyleyeceklerimizin insanlara ulaşmayacağını bilerek bu sapma noktasında çok ince arayışlara girmek durumunda kalabiliriz diye düşünüyorum.

Bu örgütlerin ayakta kalmasının bir özelliği de örgüt içi demokrasi ve örgüt içi demokratik mekanizmalar meselesi. Bunun şekli öneme sahip olmadığını düşünüyorum. Hakikaten on yıldır TTB kendine göre birtakım mekanizmalar oluşturdu ve bunları ayakta tutmaya çalıştı. Bu örgütte halen canlı bir mekanizma varsa, eskiye rağmen yeni kuvvetler geliyorsa bunun önemli olduğunu, yaşayan bir organizma olduğunun göstergesi olduğunu düşünüyorum.

YAVUZ ÜÇKUYU: Buyurun Aydın Abi.

AYDIN ÇUBUKÇU: Ata'nın konuşmasına atfen söz aldım. Devletin boşluğunun doldurulması şu bakımdan, şu anlamda yanlıştır: Yavaş yavaş devletin geriletileceği, ve bu yolla toplumun kendi yönetimini kendisinin ele alabileceği şeklinde bir düşünceye gidildiği zaman yanlıştır. Ama, bir insani felaket karşısında, devletin yapamadıklarını yapmaya girişmek, bunun dışındadır ve o yönden eleştirilecek bir şey görmüyorum. O örneklerden yola çıkarak meselenin siyasi ve toplumsal demokrasi kavramları açısından genişletilmesi yanlış. Ama bu tür durumlarda yapılmalarını ne ahlaki ne de siyasi yönden yanlış bulmuyorum. Böyle bir açıklama yapayım dedim.

YAVUZ ÜÇKUYU: Söz sizin Ömer Laçiner.

ÖMER LAÇİNER: Konuyu TTB özelinde ele aldığımızda, harhalde en önemli nokta, sağlığında da bir ekonomik faaliyet alanı olarak, sağlık hizmetlerinin kar amacıyla da yürütülen işlerden herhangi biri gibi görüldüğü bir sürece girmiş olmamızdır. Şüphesiz öteden beri sağlık alanında para ve paraya göre hizmet geçerli idiyse de, yakın zamanlara kadar-ABD istisna edilirse- pek çok kapitalist ülkede sağlık alanında genellikle kamusal hizmet kıstasları geçerliydi ve sağlık alanındaki çalışmaların büyük kısmı, giderlerini kamu fonlarından karşılanan kuruluşlar bünyesinde yapılıyordu.

Son yıllarda hemen her ülkede hızlanan sağlıkta özelleştirme furyası, tıbbı, tıp hizmet ve araçlarını bir işletme mantığı içinde kullanmayı öngörüyor. ABD'de kimi işletme fakültelerinde sağlık ekonomisi kürsüleri var. Hastaneler, tedavi kurumları nasıl karlı işletmeler haline getirilir, karları nasıl yükseltilir, bunları örgütlüyorlar.

Kapitalizm çağında yaşıyor olmamıza rağmen yine de son derece ürkütücü bir gelişme bu. Kapitalist mantığın son noktasında vardırıldığının bir göstergesi. Sanırım bu mantığa genelde itiraz etmeyenlerin bile bir kez daha düşünmelerini, nereye doğru gidiyoruz diye sormalarını gerektiren bir noktadayız. TTB'nin, bu nedenle çok özel bir misyonu olduğunu düşünüyorum. Bu sorgulamayı ve çağrıyı tüm topluma yapabilecek tek ve en etkin kuruluş o çünkü.

TTB kuruluş yasasına göre, salt hekimlerin mesleki durum ve sorunlarıyla sınırlı bir çerçevede faaliyet yürütmek zorunda olabilir. Ancak belki tarihsel durumlarda, insani toplumsal varoluşumuzu kökten ilgilendiren gelişmeler, olaylar karşısında, kurumların yasal çerçevelerinin ötesine geçebilmeleri de meşrudur. O nedenle sağlık gibi varoluşumuzu birinci dereceden ilgilendiren bir alanda sözünü ettiğimiz gelişmeler olurken TTB'nin de durumu salt kendi mensuplarını ilgilendiren kısmıyla değil tüm toplumu ilgilendiren boyutlarıyla ele alan bir görev perspektifiyle davranması meşrudur. Bunun için TTB ek bir örgütlenmeye de gidebilir. TTB'nin omuz verdiği bir toplumsal insiyatif, resen, kendiliğinden, sağlıktaki özelleştirmenin sonucu olan tüm kuruluşların işleyişlerini araştırmak, kamu hastaneleri de dahil tüm sağlıkla ilgili yerlerde tıp hizmetinin ve etiğinin gereklerine aykırılıkları teşhir ve takip eden bir örgütlenme oluşturabilir. Az önce Ata Soyer'in dediği gibi eğer Sağlık Bakanlığı-yetkisi olmasına rağmen- fiilen bunu yapamıyorsa, böylesi bir kamusal toplumsal insiyatif daha bir gerekli demektir.

Aklıma 1987'de Fransa'daki bir örnek geliyor. O yıl öğrenci gösterileri oldu ve öğrencilere saldıran polis bir öğrenicinin ölümüne sebep oldu. Büyük infiale yol açan bu olay üzerine, polisi protesto etmek ve polisin benzer saldırganlıklarını önlemek için iktidar mahiyetinde büyük bir gösteri düzenlendi.

1 milyon kişinin katıldığı bu gösteride, güvenlik, kortej emniyeti gönüllülerce sağlandı ve bu ekipler aynı zamanda civardaki polislerin yasaya uygun davranıp davranmadıklarını tesbit edecek gözlemciler konumundaydılar. Hepsi beyaz miferler takmıştı ve polis de "toplum adına" ve ciddi bir toplum desteğiyle kendilerini "denetleyen" bu gözlemcilere saygılı davranmak zorunda kalmıştı.

Toplum adına yetki kullanan devlet aygıt ve güçlerinin bu görevlerini kötüye kullandıkları veya kullanmaktan imtina ettikleri ya da aciz kaldıkları durumlarda, bizzat toplumun aslen kendisinde olan yetkiyi, harekete geçmesinden söz ediyorum. TTB gibi kendi alanında bu toplumun en saygın ve güvenilir kuruluşunun toplumun büyük çoğunluğuna haklılığını anlatabileceği bir girişim de benzer bir meşruiyete sahip sayılır.

YAVUZ ÜÇKUYU: Başka söz isteyen var mı? İlker Belek'i görüyorum.

İLKER BELEK: Şimdi bir kere, süreci nasıl değerlendirdiğimiz, genel olarak dünyayla toplumu nasıl gördüğümüz; bu tür örgütlerin hareket tarzlarını belirlemelerinde birinci derecede öneme sahip. Mesela hakikaten emek süreci değişmiştir. Emek süreci içinde emeğin konumu değişmiştir. Üretim sürecinde teknolojinin ağırlığı artmıştır ve teknoloji şimdi daha çok bilgisayarlar üzerinden dolanmaktadır. Hizmet sektörünün payı artmıştır. Hizmet sektörü gelişen sektördür. Sendikalaşma oranlarına bakarsanız hizmet sektöründe daha düşüktür. Hizmet sektörü daha küçük birimler şeklinde örgütlenmiştir ve bu durum örneğin sendikal gelişmeyi, sendikal örgütlenmeyi zorlaştıran faktörlerden bir tanesidir ve saptamalar çoğaltılabilir.

Şimdi bu tablo, teknolojik gelişme, üçüncü hatta dördüncü teknolojik devrim olarak tanımlanan bu tablo, çok farklı şekillerde değerlendirilebilir. Mesela biz bu tablodan olumlu sonuçlar çıkarıyorsak ki olumlu sonuçlar derken şunu kastediyorum: Hakikaten teknolojik gelişme sizin dediğiniz gibi, zorunlu çalışma sürelerinin azaltılması ve herkesin tam-süre ama daha kısa süreli çalışması şeklinde bir toplumsal örgütlenmeye yol açıyor açabilir. Eğer böyle olursa, bizim örneğin sağlık sektörüne teknolojinin girişi karşısında takınacağımız tutum, geliştireceğimiz politikalar, kullanacağımız kavramlar farklı olur. Ama eğer teknolojinin girişi, çalışma sürelerinin kısaltılması ve tam istihdama yönelik bir sonuç yaratmıyor da, işsizliğin artışı, işte %2,5'dan 30 yıl içinde %10'a çıkışı gibi bir sonuç yaratıyorsa; çalışma süreleri uzuyor ve 8-9 saatin üzerine çıkıyorsa o zaman kullanacağımız kavramlar şüphesiz farklı olacaktır. Mesela sağlık sektörüne de teknoloji giriyor ve sağlık sektöründe teknolojinin girişiyle birlikte özellikle hekim dışı sağlık personelinde işsizlik artıyor. Yeni iş düzenlemeleri ve sağlık sektöründe yeni iş örgütlenmeleriyle birlikte işsizlik artıyor. Teknolojik gelişme ile birlikte ve bunun örgütlenmesindeki değişiklikler ile birlikte kavramın insanlığın geneli gözetildiğinde olumsuz sonuçlar yarattığını düşünüyorum. Nitekim bu durum pek çok göstergeden de anlaşılabiliyor.

Bana kalırsa, kullandığımız ve kimileri tarafından eski olarak değerlendirilebilecek kavramları bırakmamızın bir gerekçesi yok. Hala bizim için en önemli problem eşitsizliklerdir; karşımızdaki tablonun ortaya çıkardığı sonuç eşitsizliktir. Dolayısıyla bizim önemli taleplerimizden birisi eşitlik ve kolektif dayanışmacı toplumsal ilişkiler olmak durumundadır. Bunu ilk elden saptamak gerekir. Yoksa değişenin karşısında solun hiç gerekmediği halde, gerekmeyen alanlarda kendini sorgulaması gibi bir durumla karşılaşıyoruz. 1990'la birlikte sosyalist sistemin çöküşüyle sosyalizme inancın toptan sorgulandığı bir dönem, Türkiye'de 12 Eylül darbesinin etkileriyle birleşince sonuçlar daha olumsuz oldu gibime geliyor.

Devletin küçültülmesi operasyonu, ortada kalan boşluğun STK'lar tarafından doldurulması şeklinde tanımlanmış bir anlayışla birliktedir. İşte bu alanı yeniden tanımlayabiliriz bana kalırsa. Şöyle bir ayrım yapılabileceğini ve bu ayrımın sadece kavramlara da dayanmayacağını düşünüyorum. Eğer bu boşluk, küçültülen devlete karşı sermayenin biçtiği görevlerle doldurulacaksa, yani boşaltılan alanlarda birtakım işlerin taşeronluğu üstlenilecekse böyle bir mantığı STK mantığıyla tanımlamak uygundur. Buna ilişkin pek çok örnek verebiliriz. Örneğin, "devlet bir taraftan özelleştirmeye hız veriyor ama öbür yandan ne kamu kuruluşlarını ne de özel kuruluşları denetlemiyor. O halde özel sağlık kuruluşlarının denetçisi olarak sağlık sektöründeki sağlık kuruluşları, TTB bu işe soyunabilir" mantığı, işte bu bence STK'ya uygun bir misyon olacaktır.

Hakikaten esas olarak yeni devlet modelinin sosyal sektörlerin hiç birisiyle alıp veremediği yoktur: Sağlıkla, eğitimle, sosyal güvenlikle, hatta hukukla bir derdi yoktur. Cezaevlerinin de özelleştirilmesi mübahtır. Dolayısıyla özelleştirilmiş hastanelerde TTB'nin denetim açısından uğraşmasında devlet aşısından hiçbir sakınca yoktur. Böyle bir misyon esasına bakarsanız yeniden yapılanan kapitalizmi tehdit eden bir misyon da değildir. Tam tersine yeniden yapılanan kapitalizmin yeniden yapılanması işini gören bir misyondur. Ama eğer ortada olan boşluk, ideolojik bir faaliyetle doldurulacaksa, doldurulursa ve bu boşluk bir ideolojik mücadele alanı haline getirilirse, devlete karşı diyemiyorum sermayeye karşı- o boşluk o biçimde tahkim edilebilirse, işte o zaman bu örgütler bence DKÖ olarak anılmayı hak ederler. Ben böyle bir kavramsal ayrım öneriyorum ve böyle bir ayrım yapılmasının haksızlık olmayacağını düşünüyorum.

İdeolojik, mücadele alanı olarak yeniden düzenlemekten kastettiğim ise şu: çok kısa bir süre önce bir dergiye yazdığım yazıda bu düşüncelerimi açmıştım. Çok kısaca söyleyeyim. Bana kalırsa bu boşluğun doldurulmasında ve yeniden düzenlenmesinde mücadele etmek olarak tanımladığım şeyin üç boyutu var. ben birinci boyuta mesleki ve etik değerler boyutu diyorum. Örneğin bizim gibi örgütlerin kendi meslek mensuplarına yönelik sürekli eğitim etkinliklerini

gerçekleştirmeleri gibi. Hakikaten etik değerlerin çiğnenip çiğnenmediğinin kontrol edilmesi gibi. Şimdi bunlar bence, nasıl bir ekonomik ve siyasal düzen tahayyül edersek edelim bu tip örgütlerin altına girmekten kaçınamayacakları sorumluluklardır. Yani en asgari düzeydeki sorumluluklar gibi geliyor bana.

İkinci alan o meslek alanına ilişkin temel politikaların eleştirileceği ve alternatif temel politikaların önerileceği bir alandır. İşte burada, DKÖ olacaksa bir örgüt birinci aşamayı geçerek bu aşamaya gelmek oraya oturmak zorundadır. Daha önceden verilen örnekleri kullanayım. Mesela, özelleştirme politikasına karşı çıkmak, özelleştirme politikasının karşısında başka bir model önermek gibi pek çoğunu sayabiliriz. Bu alan böyle bir alan.

Şimdi eğer ne kadar değişirse değişsin, kapitalizmin yine kapitalizm olduğu tespitini yapıyorsak, ne kadar yenilenirse yenilensin kapitalizmin eşitsizlik gibi bir sorunu aşamadığı tespitini yapıyorsak, teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin teknolojiden yaralananlar ile yaralanamayanlar arasındaki açığın giderek büyüdüğü tespitini yapıyorsak, o zaman bizim bu alandaki faaliyetlerimizin kapitalizmin çizdiği, yasallığın çizdiği bir şeylere işaret etmesi zorunluluğu vardır. Yani eğer özelleştirme kapitalizm var olduğu için varsa ve kapitalizm ne kadar yenilenirse yenilensin sağlık hizmetinden yoksulların yararlanımı azalmaya devam ederse, o zaman bizim özelleştirme çerçevesinde söyleyeceğimiz yeni şeylerin kapitalizm çerçevesini aşan şeyler olması zorunluluğu vardır. İşte bu çok kritik ideolojik mücadele hattıdır.

Üçüncü halka, bu boşluğu doldururken dikkat edeceğimiz üçüncü halka ise şudur: biz kendi sektörümüze ilişkin sistem dışı, o sistemin kalıplarına sığmayan yeni şeyler söyleyebiliriz. Ama bunları söylememiz yetmez aynı zamanda; kendi sektörümüze yönelik söylediğimiz yeni şeylerin yaşama geçirilebileceği daha çerçeveli yeni bir dünya tasviri ile yapmak zorundayız. Yani biz sağlıkta kamucu bir sistemi savunuyoruz ya da şöyle bir sistemi savunuyoruz derken, sağlıktaki bu yeni sistemin içinde yaşayabileceği, gerçekleşebileceği, yerleşebileceği daha geniş çerçeveli siyasal, toplumsal, ekonomik bir sistemin hiç olmazsa ipuçları hakkında birşeyler söylemeliyiz.

İdeolojik mücadele alanı derken bu üç aşamayı kastediyorum. Şüphesiz bu üç aşama birbiriyle eklektik bir ilişki içinde değil, karşılıklı olarak birbirlerini etkileyecektir. Fakat, eğer bu üç faaliyete daha çok masa başı etkinliği dersek, bence birde şunu yapmak gerekir. Bu ideolojik faaliyetin kamulaştırılması, kamusallaştırılması, insanlara taşınması, toplumsallaştırıl-ması daha doğrusu yine geleneksel terminoloji kullanırsak kitleselleştirilmesi gereksinimi vardır. Kendisi esas itibariyle politik faaliyet olsa da asıl politizasyon, insanlarla buluştuğu noktada olacaktır ve esas olarak bir örgütlenme faaliyetidir. Bence özellikle son yirmi yıldır ama özellikle sosyalist sistem yıkıldıktan sonra Türkiye'deki bütün örgütler -var olan, kendisine sosyalistim diyen siyasi partileri de dışlamaksızın bir iddiada bulunmak istiyorum- kendilerini özenle ve planlı bir şekilde siyasetten uzak tuttular. Böyle bir sorun var. Yani Türkiye'de sadece DKÖ değil, sadece sendika değil ama kendine soldayım diyen siyasi partiler bile kendilerini siyasetten uzak tutuyorlar. Sosyalist siyasetten uzak tutuyorlar. Şimdi böyle olduğu zaman insanlara değişik bir şeyi sunmanın mümkünü olmuyor. Siyasi partilerle ilişki içinde olan arkadaşlar da var -ben mesela içlerindeki tartışmaları yakından izlemeye çalışıyorum- sosyalizm kelimesini kullanmaktan bile çoğu kez çok özel bir imtina eden partiler var. Hal böyle olunca insanların önüne sistem dışında nasıl birşey koyacaksınız. Eğer bizim söyleyeceklerimiz, bizim yapacaklarımız sistemin içinde olacaksa o zaman bence burada olmaya gerek yok. Bakın ben çok açık ifade ediyorum. Gider Sağlık Müdürlüğünde teknokrat olarak çalışırım. Eğer sistem adına birşey yapacaksam, gider üniversitede teknokrat olarak çalışırım ve rektörün verdiği dosyayı doldurur, rektörün verdiği görevi yerine getiririm. O zaman aslına bakarsanız ne STK'ya ihtiyaç var ne DKÖ'ye ihtiyaç var ne de sendikaya ihtiyaç var. Dolayısıyla bizim etkinliğimizin sistem dışı şeyleri ifede etmesi, hakikaten politize olması gerekir. O bakımdan ben Aydın Abi'nin söylediğine katılıyorum. Ama burada politizasyon derken bizim gibi örgütlerin, DKÖ'lerin, meslek örgütlerinin kendi alanlarında özel bir siyasal kültür faaliyeti üretimi içnde olmaları gerektiğini düşünüyorum. Bu alanın sorumluluklarını kavrayan o alanın sorunlarını siyasallaştıran ve o siyasallığı sistem dışına taşıyan bir siyasal kültür faaliyeti olmak zorundadır. Bir kere böyle bir siyasal kültür faaliyetinin siyasi partilere kendi alanından kan taşıyacağını düşünüyorum. Tek başına -burada Metin Abi'nin söylediğine katılıyorum- çok ön açıcı olmayabileceğini düşünüyorum ama hakikaten siyasete kendi alanından çok özgün girdiler de sunulabilir. Bu anlamda da hakikaten sağlık sektörünün çok özel olanaklara sahip olduğunu düşünüyorum çünkü sadece Türkiye'de değil bütün dünyada -en gelişmiş kapitalist ülkelerde de böyle- sağlıkla ilgili eşitsizlikler artıyor; sağlık sosyal güvenlik sistemlerinin en gelişmiş olduğu batılı ülkelerde bile giderek daha fazla oranda meta haline geliyor. Bütün bunlar hakikaten toplumların ciddi dercede tepkisini çekiyor. Türkiye'de bu çelişkiler daha da fazla. Böyle olduğu için de doğrudan doğruya insanın en temel hakkına saldırı niteliğinde olduğu için bu alan çok özel bir alan. Olanakları itibariyle de çok özel bir alan. Dolayısıyla bizim açımızdan üzerinde çalışılması çok zevkli olan, insanlarla buluşma potansiyelimizin çok fazla olduğu bir alan bu alan. Onun için değerli görüyorum. Mesela Ata Abi kendince bu örgütten kopamayışına ilişkin bir takım gerekçeler sıraladı. Benim bu örgütten, bu faaliyet alanından, siyasal kültür olarak tanımladığım bu alandan kopamayışımın en önemli sebebi budur. Burası çok heyecanlı bir alan. Bizim çok kolay siyasallaştırabileceğimiz ve üzerinden çok kolay siyaset yapabileceğimiz ve de Türkiye'de sol siyasetin toplumsallaştırma ihtimalinin potansiyelinin gerçekten güçlü olduğu bir alan bunu değerlendirmek gerekir. Ama biz bunu ancak bu bakış açısıyla değerlendiririz. Eğer teknotratlık yapacaksam, yapacaksak devlet kuruluşlarına gider teknotratlık yaparız.

Şimdi birde, yani bu nasıl birşeydir tam olarak ifade edemiyorum ama sezdiğim bir şey var; sabahta arkadaşlardan birisiyle paylaşmıştım. Sendikalara ilkişkin birşey söyleyeceğim. Emeğin parçalanması ve sendikal örgütlenmenin zorlaşması ve sendikal örgütlülüğün düşmesiyle birilikte acaba -bu benimkisi bir sorudur- işçi sınıfıyla ve genel olarak emekçilerle buluşmak açısından sendikal mücadelenin yerini daha fazla oranda siyasal mücadele mi alıyor diye düşünüyorum. Bence birazda böyle değerlendirmek gerekir. Eğer böyleyse işsizliğin mesela %10 olduğu Avrupa ülkelerinde -Türkiye'de %20- işsizlere sendikalar aracılığıyla ulaşmanın olanağı yok bence. Türkiyedeki inşaat sektöründe çalışanlara sendikalar aracılığı ile ulaşmanın olanağı yok. Türkiyede herhalde bankacılık sektörüne ya da fast food daki hizmet emekçilerine sendikalar aracılığıyla ulaşmanın herhalde dünyanın hiçbir yerinde ulaşmanın olanağı olmayacak. Oysa emekçi kesimi içerisinde bunlar giderek daha fazla yer tutuyorlar. O halde bizim toplumsal mücadelemizde yani eşitlikçi, dayanışmacı, özgürlükçü toplumsal mücadelemizde daha dolayımsız siyasal argümanlara daha fazla alan açan bir geleceğe doğru mu gidiyoruz diye düşünüyorum. Birazda bana kalırsa böyle düşünmek gerekir. O zaman bence DKÖ söylemimiz açısından da daha açık ve net bir söylem daha açık ve net bir dünya özleminin dile getirilmesi gerekir. Böyle birşey üzerine oynamak gerekir.

Ben ihtiyaçlar kavramının bu tür örgütleri ayakta tutma açısından yeterli olmayacaklarını düşünüyorum. Hele hele ihtiyaç kavramını sizin tanımladığınız türden bireysel düzeyde tanımlamak bence bu örgütleri önünü kapayıcı bir yaklaşım olur. İhtiyacı toplumsal bir ihtiyaç olarak tanımlamak lazım. Ve biraz insanların sol vicdanına oynayıp "biz bu örgütün başındaki insanlar olarak bireysel ihtiyaçlarla değil daha fazla oranda toplumsal ihtiyaçlarla ilgilenmeliyiz" gibi daha kamucu değerlere oynamanın faydası var gibi geliyor bana. Aksi takdirde, mesela bizim eğer sizin tanımladığınız biçimde daha bireysel düzeyde ihtiyaçlara oynamamız, böyle bir örgütü sağda bırakır ve bırakın mesleki etik değerleri savunmayı gözünü para bürümüş bir sürü hekimin ihtiyaçlarını temel kriter olarak almak zorunda kalan bir örgüt olabiliriz. Onun için, inadına bireysel ihtiyaçların karşısında toplumsal gereksinim, toplumsallık, toplumsal değerler diyen ve bunları pompalayan bir ideolojik hatta sahip olmamız gerekir. Eğer tabii şöyle bir iddiamız da varsa. Biz insanları soldan yana değiştireceğiz diye iddiamız varsa. Sizin tanımladığınız şey bana biraz "kapıldım gidiyorum bahtımın rüzgarına" şarkısını hatırlatıyor. Önümüzde öyle bir tablo var ki hakikaten kapılıp gidebiliriz zaten ama iddiası olan, soldan yana iddiası olan insanlarsak ideoloji ve siyaset demeliyiz. Bunu, böyle bir tarzı TTB'nin önemli bir oranda başardığını düşünüyorum. Mesela, Türkiyedeki hekimlerin önemli bir kısmı şu iddiaya karşı çıkamaz: sağlık doğuştan kazanılmış bir haktır, satılamaz. Hiçbir hekim doğrudan doğruya bunun aksi birşey söyleyemez. Açtığı muayenehaneyi, devlet emeğinin karşılığını vermiyora bağlar. Bu kaçamak bir yanıttır; ama hekimlere bunu kabul ettirebilmiş olmak önemli bir kazanımdır diye düşünüyorum. Bence bu tip değerlere oynamak lazım. Buna oynamak ise ancak ideoloji ve politikayla olur. Başka şeyle olmaz.

YAVUZ ÜÇKUYU: Teşekkürler. Başka eleştiri ya da katkı....

İSMAİL HAKKI KURT: Galiba böyle toplumsal ihtiyaçları ihtiyaçlaştırmak, sorun bu. Örneği onun için verdim. İhtiyaç kavramını o genişlikte kullandım, yoksa en basitinden örgütsüz insan açısından bakıldığında beslenme temel ihtiyaç. Daha geliştikçe ihtiyaçlar değişiyor. İhtiyacı o anlamda kullandım. Var olanı kabul edip, onun sınırları içinde sıkışmak anlamında kullanmadım. Bütün kitle örgütlerinin ihtiyaç üzerinden örgütlenmesi gerektiğini düşünüyorum; ama tabii yönetici ya da üye ihtiyacı ideolojik tercihlerine göre tanımlıyor. İhtiyacı değiştirme problemi var ortada. Şimdi bakıldığında diyelim ki, sendikalar açısından ücret artışı bile ihtiyaç, tek tek insanlar için bir ihtiyaç. Bununla da kalabilirsiniz, bunu değiştirebilirsiniz de. O nedenle toplumsal iddiaları ihtiyaçlaştırmak, aslında söylemek istediğim buydu. Yoksa basit ihtiyaçların içine sıkışmak değil.

TÜLİN ÖNGEN: Bunu gerçek ihtiyaçları ortaya çıkarmak diye formüle edebilir miyiz?

İSMAİL HAKKI KURT: Gerçek ihtiyaç da bizim dünyamıza göre şekilleniyor.

TÜLİN ÖNGEN: Söylemek istediğim şu: Bildiğimiz gibi marksist kuramda 'gerçek ihtiyaçlar' (real needs) ile 'yaratılan ihtiyaçlar' (false needs) ayrımı vardır. İnsanların sahte olan, yani ihtiyaç duymadıkları halde onlara ihtiyaç diye dayatılan şeyleri değil de, gerçekten ihtiyaç duydukları şeyleri talep etmelerini sağlamak, bu yönde yardımcı olmak gerekiyor. Örneğin, din, ideoloji, teknoloji, estetik, moda gibi araçlar eliyle insanlara sunulan, dayatılan, yapay ve çoğu kez artık sanal ihtiyaçlar ile gerçekten insanların hem biyolojik, hem sosyal, hem de entelektüel varlıklarını yeniden üretmeleri için gerekli olan ihtiyaçlar arasında ayrım yapmalarına yardımcı olmak gerekiyor.

YAVUZ ÜÇKUYU: Evet. Hepinize çok teşekkür ediyorum. Artık bitirmek durumundayız.